

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post
binnenland bij vooruitbetaling . f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.10
Men abonneert zich voor minstens zes maanden
ingande op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . . . 0.09
» » » 1000 » . . . 0.08
» » » 3000 » . . . 0.07

REDACTIE: De 4de Commissie, aan welke de verspreiding van populaire kennis omtrent Oost- en West-Indië is opgedragen.

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie”, en gezonden aan den Heer G. E. V. L. VAN ZUYLEN, Voorzitter der Redactiecommissie, 7a Heerengracht of den Secretaris, Mr. G. VAN SLOOTEN AZN., 43 Conradkade, beiden Den Haag.

Voor de Administratie en Advertentiën wende men zich tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” Haagpoort 4, Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofdoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zodoende en ook door het verleen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50). Zij die f 5 of meer contribuieren of een gift in één'schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Inhoud van dit nummer.

Voor den Noodlijdenden Javaan. — Mededeelingen — Twee belangrijke voordrachten in het Indisch Genootschap III. — Weekoverzicht. — Oost-Ind. Berichten. — West-Ind. Berichten. — Ter gedachtenis. — Het blinden-Instituut te Bandoeng, Vacantie-Kolonies in West-Java. — Van vreemde Koloniën. — Ingezonden. — Boekaankondiging. — Voornaamste inhoud van Nederl. Tijdschriften voor Oost- en West-Indië. — Correspondentie. — Mail. — Feuilleton.

Aan de leden en geabonneerden.

Voortdurend komen er klachten in over onregelmatige bezorging van het Weekblad.

Wij doen ons best voor eene nauwkeurige verzending en derhalve verzoeken wij beleefd, iedere klacht, die men heeft dadelijk aan ons over te brengen.

Dikwijls ligt het daaraan, dat men van woonplaats verandert zonder ons kennis te geven.

Wij vestigen op dit laatste uwe bijzondere aandacht.

De Uitgevers.

Voor den Noodlijdenden Javaan.

Slechts met een kort woord maakten wij in ons laatste nummer melding van de belangrijke gift, die wij van een der leerzamen aan de Departementale Meisjes-school van het Nut van 't Algemeen te Nijmegen mochten ontvangen, als opbrengst van eene gegeven Soirée ten bate der noodlijdende Javanen.

Wij komen daarop echter heden terug, omdat wij de hoop koesteren, dat gedurende het nog pas ingetreden winterseizoen, het te Nijmegen gegeven goede voorbeeld veel navolging moge vinden.

Te 's Gravenhage is de feestavond ten bate van het „Semarang-comité” in alle opzichten geslaagd; groote lof verdienen de dames en heeren, die dit plan hebben gemaakt en op zoo milde wijze hebben ten uitvoer gebracht.

Maar ook wat kleinere plaatsen op dergelijke wijze doen, kan helpen en brengt ten slotte evenveel steun en leniging, wanneer dit door meerdere geschiedt.

Wel heeft het Semarang-comité plan, om, als men te Semarang de noodige gebouwen ingericht heeft, ook te denken om andere plaatsen op Midden-Java en werd

onlangs werd ten rechte de opmerking gemaakt, dat de honger- en gebreklijdenden te Semarang, die onder dak gebracht en verzorgd worden, zeer zeker voor een deel komen uit dessa's, die niet tot de hoofdplaats van Midden-Java behooren, maar wij herhalen, wat wij reeds vroeger hebben gezegd, en kunnen dit niet dikwijls genoeg doen:

Het Semarang-comité had op 't gebied der weldadigheid reeds praktische voorgangers. En de Witte-Kruiskolonie van de familie Van Emmerik en de kolonie van mejuffrouw Jansz te Pangoengsen breiden zich met den dag uit en doen veel goed.

Volgens opgave in ons laatste nummer hadden wij in kas op 25 December: . . . . . f 802,68

Uit Nijmegen werd nog ontvangen van Mevrouw de weduwe P. 5,00
Van N. N. 2,50
Van J. P. den Haag 20,00
Van Mevr. v. B. den Haag 5,00
Van N. N. den Haag 1,00

Totaal in kas op heden: 836,18
Bovendien zijn wij in 't bezit van een kleinood, dat ons door Corrie uit A. werd toegezonden, waarbij zij ons 't volgende schreef:

„Door eene ernstige ongesteldheid werd ik verhinderd het „Kolonial Weekblad” te lezen en daardoor kreeg ik eerst thans onder de oogen, wat er 14 dagen geleden in stond.

„De schrijver wijst er op, dat nog zoo weinig voor de noodlijdende Javanen is gedaan en ik ben hem dankbaar daarvoor, want ook ik trek mij dit aan, die schoen past ook mij, want ik deed tot heden niets voor die ongelukkigen, aan wie ik mij toch zeer verplicht gevoel, want ruim 22 jaren leefde ik met hen samen; zij hielpen mij mijn kinderen groot brengen, zij zweven mij op God, als ik in tijden van zware beproeving aan Hem afvallig werd.

„En zoude dit nu niet evenzeer de gedachtengang moeten zijn van al die duizenden, die daar ginds ook, even goed als ik, van den Javaan profiteerden.

„God verhoede, dat ik de eenige dankbare zou zijn.

„Dat ik zoo lang wachtte, lag daaraan, dat ik geen geld had, om het U aan te bieden en dit nog niet heb, maar na de lezing van het ingezonden stuk, zend ik U een mijner laatste souvenirs in de hoop, dat dit navolging zal vinden bij de dames, die geen geld hebben, maar wel de een of andere bijouerie, die ze missen kunnen.

„U kunt dan zien, wat U met de verzameling doen wilt, verkopen of verloten en het geld toezenden aan de braven, die daarginder hun leven wijden aan de verzorging van de liders.

„Uit Indië kreeg ik onlangs een brief van iemand, die er 32 jaren is geweest en die schreef: „Nederland nis zijne Koloniën niet waard”, maar ik houd mij overtuigd, dat hij zich vergist; in den laatste tijd nis duidelijk een betere strooming merkbaar, onder gansch het volk.”

Voor den overtocht der zuster van mevrouw van Emmerik naar Indië was het totaal op 25 Dec. . . . . f 256.—

Sedert werd door Mevrouw N. van Zuylen, 7a Heerengracht den Haag, ontvangen: Van N. N. den Haag, ... 1.50

te samen . . . . . f 257.50

Als er f 400 bij elkaar is, kan de reis worden aanvaard. Iedere gift hoe klein ook is welkom 7a Heerengracht den Haag, of bij mevrouw N. van Kol, Princenhage.

Voor den Verlamden O. Indischen ambtenaar, die een klein pensioen heeft en niet werken kan om

te maken, maar deed dit zóó links, en zoo onhandig, dat hij haar wel een groote domoor toescheen. Hij van zijn kant, beklagde haar innig. Wat moesten die malle nuffen haar vervelen en ergeren met haar domme vragen en arrogante opmerkingen! Rose scheen hem een engel van goedheid en verdraagzaamheid, en hij hield zich overtuigd, dat zij een uitmuntend karakter moest hebben, zoo lief en meegaande, dat zij ook wel goed zoude kunnen harmonieëren met de wat korzelige en heerschnuchtige Anna-Marie.

Madame Jagut werd geïnventeerd op het aanstaand doopfeest; zij verontschuldigde zich evenwel en deed zich door Rose vervangen. Een paar woorden door Magorrec schijnbaar zóó maar, maar intengende met opzet daartoe geworpen, hadden de weduwe op het idee gebracht, dat er misschien kans zou zijn om Rose ergens anders goed geplaatst te krijgen, en zij verheugde zich al bij voorbaat daarover.

Gedurende het vorige seizoen toch had de weduwe Jagut een ontdekking gedaan, en wel, dat Dinard in het geheel niet deugt voor een mooi, jong meisje, dat niet voldoende kan worden nagegaan.

Waarom toch had Mrs. Giles, Rose niet meer willen medenemen naar Engeland, zoals aanvankelijk was afgesproken?

Omdat die dame, echtgenoot van een achtenswaardig clergiman heel goed had opgemerkt, dat Rose veel te intiem was, en zich compromitteerde met den jongen Lovell, een zoon van aanzienlijken huize, wiens ouders, zijne uitspattingen niet kunnende dulden noch ook beletten, hem een aanzienlijk jaargeld hadden toegelegd, op voorwaarde, dat hij dat geld in den vreemde zou gaan verteren, en verre van het ouderlijke huis zoude leven.

zijn gezin naar behooren te onderhouden, werd nog ontvangen door den heer GONGGRIJP:

Van J. P., den Haag . . . . . f 5.—
Van een Indisch oudgast, den Haag . . . . . 15.—
Van G. G., den Haag . . . . . 5.—
Van mevr. N. N. den Haag 2.50

totaal f 27.50

Aan diens adres, Koningsplein 4 en door Mevrouw M. TEN BOSCH-BOSSCHER Van Merlenstraat 81, den Haag, worden giften tot ondersteuning van deze ongelukkige familie, steeds met dankbaarheid aangenomen.

Mededeelingen.

I. Tentoonstelling Turijn.

De kunstnijverheidsvoorwerpen, die te Turijn door „Oost en West” waren tentoongesteld, zijn weder in orde terugontvangen. De 5e commissie doet nu echter aan de eigenaren het verzoek om met het terugzenden een paar weken te mogen wachten.

Er wordt namelijk te Apeldoorn op 18 Jan. eene voordracht over Oost-Indische Kunstnijverheid gehouden en de Turijnsche inzending zal dan dienen als toeleuchtende tentoonstelling, die denzelfden dag zal plaats hebben.

Voor assurantie tegen brand en diefstal bij inbraak, zoowel hier als te Apeldoorn is gezorgd.

II. Vethfonds.

Naar wij vernemen, werd in de vergadering van het Aardrijkskundig Genootschap, verleden Zaterdag te Amsterdam gehouden, de mededeeling gedaan, dat hetgeen nog aan het Vethfonds ontbrak, waarschijnlijk 1 Januari bij elkander zou zijn.

Twee belangrijke voordrachten in het Indisch Genootschap.

III.

Sprak de heer Fokkens de meening uit, dat niet aan de achtereenvolgende Regeeringen, zoowel in O.-Indië als in Nederland, de gestadige achteruitgang van Java was te wijten, omdat, hoewel ook zij best hadden begrepen, wat er tot herstel moest gedaan worden, dit uit geldgebrek hadden moeten nalaten, niet aldus denkt de heer Th. F. Van Vloten er over.

Na in zijne op 2 December gehouden voordracht duidelijk te hebben aangetoond, dat in Djapara in Midden-Java, — in 1613 genoemd: een «bloeiende landstreek, gunstig gelegen voor den handel en waar de rijst overvloedig en tot lagen «prijs te bekomen was», — thans een uitgebreid pauperisme huisvest en dat dus groote armoede heerscht waar vroeger welvaart te vinden was, zocht hij naar de oorzaken en noemt dan wel het eerst de snelle toeneming der bevolking, doch laat daarop onmiddellijk volgen:

„Doch snelle en groote toeneming der bevolking alleen behoeft geen volk te verarmen, mits slechts de bronnen van welvaart in gelijke mate toenemen te vloeien en nu moet ik er op wijzen, dat de Regeering in het doen toenemen der bronnen van welvaart nalatig is geweest; doch tevens, dat zulks niet als een verwijt mag worden gebezigt, daar de reden daarvoor gezocht moet worden in de onvoldoende ondervinding der Nederlandsche wet-

gevers op 't gebied van koloniaal beleid. De Regeeringen, die zich sedert een eeuw opvolgden, van af de ontbinding der Oost-Indische Compagnie, hadden een nieuw beginsel toe te passen, met name koloniaal beleid en evenals elk individu en elke instelling door ervaring moet leeren, zoo ook had het koloniaal beleid eene leerschool te doorloopen en is nu nog lang niet een volmaakt begrip. Wat beteekent ook eene eeuw in den leeftijd van een beginsel van zoo omvangrijke beteekenis.”

Voor ons ligt er waarheid in beide stellingen. Ten tijde der ontbinding van de O.-Indische Compagnie en nog lang daarna, was men algemeen het stelsel toegedaan, dat wingewesten alleen dienden om er winsten uit te trekken en het koloniaal beleid bepaalde zich tot het zorgen, dat men die winsten niet zóó groot nam, dat men daardoor gevaar liep de bron der inkomsten te doen opdrogen. Wil men nu aan vroegere Regeeringen een verwijt maken, dan zou het moeten zijn, dat zijn het beleid hebben gemist, om dit laatste koopmansbeginsel behoorlijk in het oog te houden.

Zoolang er op Java schijnwelvaart bleef heerschen, doordat de Inlandsche hoofden ons den hard achteruitgaanden toestand der inlanders niet durfden of wilden blootleggen, zoolang bleef men Indië draineeren ten bate van het moederland en toen ettelijke jaren geleden, te gelijk met het inzien dezer fout, ook het beginsel tot ons doordrong, dat zorg voor het land zelf en voor den Inlander, aan wien het ontnomen werd, tot de beginselen van een goed Koloniaal beleid behooren, ja, toen ontbrak het ons aan de noodige middelen, om krachtig in te grijpen ten einde het kwaad te beteugelen en te herstellen.

De heer van Vloten nu meent, dat een deel van het benodigde geld zal kunnen gevonden worden, door het kapitaal, dat thans de suikerindustrie drijft, uit te koopen en dan over te gaan tot, wat hij noemt «gemeenschapsindustrie», eene regeling, waarbij een belangrijk deel der overwinsten zou komen ten bate der op de velden of in fabrieken werkende bevolking, d.w.z. ten hare bate zal worden benut. Hij maakt voor die transactie berekeningen, echter alleen, wat betreft de vroegere residentie Djapara, die hij door een zestien-jarigen werkkring in die streken door en door kent. Er bevinden zich daarin elf fabrieken, waarvan de waarde gebaseerd op: 10 maal de gemiddelde winst over de laatste 10 jaren, afwisselend van 1½ miljoen gulden voor de beste, tot 2½ ton gouds voor de kleinste. In 't geheel zouden 11 miljoen noodig zijn voor den afkoop, zoodat, met inbegrip van 4 miljoen voor werkkapitaal, de te sluiten leening 15 miljoen gulden zou moeten bedragen.

Voor dit kapitaal nu worden 4 procents obligatiën uitgegeven, die dus jaarlijks met f 600.000 rente moeten worden betaald, welk bedrag, afgetrokken van de gemiddelde winst van f 1.400.000, een cijfer laat van f 500.000.

Hierbij komt nu nog f 300.000, die hij rekent, dat men zal uitsparen op rente van werkkapitaal en commissie, die thans aan de bankinstellingen moeten betaald worden. Van dit totaal van f 800.000 moet echter worden afgetrokken 10 pct. van de geheele winst, groot f 1.400.000; d. i. f 140.000 voor

ten minste, ze worden hoe langer hoe zeldzamer en ge zult ze althans zeker nooit meer ontmoeten op het vaste land van Europa.

Vroeger was het hier te Dinard fatsoenlijker. Nu evenwel is het er zóó gesteld, dat ik in den vervolge naar een andere badplaats ga, waar ik zoo min mogelijk mijne landslieden ontmoet.

Welk gebruik had Rose nu gemaakt van die goede raadgevingen van Mrs. Giles? Zij had ze overgebracht aan Lovell; maar deze naïve spitsvondigheid bewak haar al heel slecht.

Ralph Lovell toch verklaarde haar dadelijk en heel duidelijk, dat alleen het enkele woord: «huwelijk», met wie het ook zij, hertogin of landmeisje, in staat was hem naar het andere einde der wereld te verjagen.

En inderdaad was hij dan ook al gauw verdwenen; bijna zonder afscheid te nemen, juist toen de arme Rose doodlijk verliefd op hem was geworden, en zich geleid had, hem voor altijd aan zich te hebben geboeid. Dat maakte haar nu niet alleen diep bedroefd en rampzalig, maar ook in hoogen mate toornig en verbitterd. En, juist was zij in een stemming, om aan alle mannen die eerste harer teleurstellingen duur te doen betalen, toen het toeval haar deed kennis maken met den braven kapitein Magorrec.

Van nature al coquet met alle mannen, was zij het nu al heel bijzonder met dien armen Magorrec. De naviteit van dien braven man vermaakte haar, en stelde haar bovendien gerust ten opzichte van de macht harer bekoorlijkheden, juist toen hare eerste nederlag haar er aan deed twijfelen.

Op het oopmaal bij Kadiou werden zij naast elkaar geplaatst, en ook door den invloed van edele wijnsorten,

FEUILLETON.

JALOUZIE.

Vrij naar het Fransch van TH. BENTZON.

(Vervolg).

Ik zou wel eens daar te Dinard in die Villa Blenc en pension willen gaan, zeide Magorrec, peinzende en half tot zich zelf.

Kadiou dit hoorende begon luid te lachen, en zeide: Als we eens eerst begonnen met de dames in het huis van Chateaubriand op te zoeken?

Maar dan zou het er veel van hebben, alsof wij ze naliopen, repliceerde de verlegen Magorrec.

Volstrekt niet, ik zal haar voorstellen om het kasteel te gaan zien, en dat kunnen ze niet, zonder toestemming, en — als dames — ook niet zonder mannelijk geleide, omdat dat kasteel nu tot kazernes dient.

Magorrec beweerde, dat Kadiou een slimme vogel was, en was hem innerlijk oprechtdankbaar.

Zij bereikten de kamer van Chateaubriand juist toen de dames er uit wilden gaan. Mademoiselle Rose had de juffertjes alles zoo goed mogelijk uitgelegd. Met vreemde namen zij het aanbod der heeren aan. Een der juffertjes nam haar schetsboek en begon te tekenen.

Magorrec begon intuschen aan Rose een beetje het hof

de hoofdadministratie, zoodat er f 690.000 komt ten bate der gemeenschap.

Wij zullen ons hier niet verdiepen in de wijze, waarop die f 690.000 s'jaars ten bate der Inlandsche bevolking zullen worden benut. Goede methoden daarvoor zijn legio, maar een punt, waar het wel op aankomt is, dat, zoodat de voordrager dit aanwees, zijn voorstel niet alleen was *grootelyks* in het belang der Inlandsche bevolking, maar ook in dat van het kapitaal, waarmee de suikerondernemingen thans gedreven worden. Speciaal sprekende van Djapara, was het zijne meening, dat de suikerindustrie, als alles op Java blijft, zoodat het thans is, groot gevaar loopt. De bevolking, economisch steeds zwakker wordende en materieel achteruitgaande, zal ten slotte de flinke werkkraft niet meer kunnen leveren, waaraan eene suikeronderneming behoefte heeft en daarenboven, die bevolking heeft ook thans, bij het ellendige van haar bestaan, niet genoeg hart voor het werk om te leveren, wat gedaan kan worden. Voordeelig acht hij het dus voor het kapitaal, om in plaats van de bestaande installatiën en eigendommen, obligatiën in handen te hebben, waarvan eene rente van 4 pct. is gegarandeerd. En die garantie acht hij geen bezwaar, want, ingelicht door de hoofden, betreffende de groote belangen voor haar in deze gemeenschapsexploitatie gelegen, zou de bevolking op gansch andere wijze haar werk op de velden en in de fabriek verrichten, dan zij dit thans doet.

In slechts een kort bestek, zoodat ons dit thans ten dienste staat, is het onmogelijk, om, in allen deele, het vele eigenaardige en wetenswaardige terug te geven, dat de spreker tot steun van zijn voorstel aanvoerde.

Hij zeide b. v., dat er in het beheer der fabrieken vooreerst geen verandering behoefte is, omdat het tegenwoordige personeel van den dienst van 't kapitaal in dat der gemeenschap zou overgaan; maar bij het onderwijs in degelijke landbouw en in technische kennis, dat hij aan de bevolking zou willen geven, zouden openvallen de plaatsen als tuinopzichter, machinist enz., zeer goed door Javanen kunnen worden vervuld en behoeft het tijdperk niet meer zoo ver af te zijn, dat een Javaan als administrateur van een fabriek zou kunnen optreden.

Verder wees hij op de goede aarde, waarin het denkbeeld gemeenschaps-exploitatie op Java vallen zal en haalde als bewijsgrond aan, de onder volgende woorden van een bevoegd kenner van het volk, den heer de Wolff van Westervrede:

„Waarijk er ligt in den Javanen, zelfs daar, waar de grond individueel wordt bezeten, een solidariteitsbesef, dat de jongste economen van het westen zou doen watertanden; een kostbare kern, die slechts bescherming, aankweeking, ontwikkeling behoeft, om de Javaansche maatschappij, zonder dat zij de eeuwenlange en nog niet geëindigde lijdensgeschiedenis der Westersche samenleving behoeft te doorleven, te brengen op het standpunt, dat door de meest vooruitstrevenden „als het ideaal wordt beschouwd.

„Hier op Java is de bodem oneindig geschikter om het zaad te ontvangen: de dessa's vormen reeds communale vereenigingen met — in vele streken — communaal grondbezit, overal communale aanslag in de landrente, in de heeren-diensten en in het hoofdged, en met tal van communale instellingen (gemeentelijke ambtsvelden, gemeente weiden, bruggen, wachthuizen enz. enz.); onder de bewoners der dessa's heerscht een wel reeds door de Westersche „beschaving“? „aangestast, maar toch nog vrij krachtig solidariteitsgevoel, zich o. a. uitend in het bekende *sambat of sojo* (het vragen van hulp tegen belofte van wederhulp bij alle mogelijke werkzaamheden, het gezamenlijke aanleggen van waterleidingen, het bestemmen van $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, in werkelijkheid zelfs tot $\frac{1}{4}$ van den padioogst, als oorsloot voor ieder, die komt helpen snijden enz. enz.

„Waar zulk een kern aanwezig is, kan het niet moeilijk zijn, dien te ontwikkelen, wanneer slechts de vaste, ernstige wil daartoe bestaat, niet slechts bij een bestuurshoofd — want bestuurshoofden zijn menschen van één dag — maar bij de Regeering, die haren ambtenaren voorschrijft in welke richting zij *opvoeding van den Inlander* — de heilige plicht eener koloniale mogendheid — wenscht geleid te zien.

Ook het stuk, dat de Engelschman *Stead*, schreef, in het eerste nummer van het vroeger door ons aangehaalde maandschrift: *«East en West»*, wordt door den voordrager vertaald, niet, zoodat hij zegt, omdat hij in alles door dik en dun met S. zou willen meegaan, maar omdat hij volkomen diens zienswijze deelt: *«dat het de plicht is van ieder burger eener Koloniale Mogendheid om te trachten het koloniale land en het volk, dat er overheerscht wordt, goed te leeren kennen»*. Eene aanmaning, die ook wij met voldoening herhalen; «Oost en

West» zal blijven doen, wat het kan, om door populariseeren, die kennis voor een ieder toegankelijk te maken.

Er werd tegen de plannen van den heer Van Vloten in de Vergadering van het Indisch Genootschap in de eerste plaats de ernstige bedenking gemaakt, dat hij de kwade kansen van achteruitgang der suikerindustrie, die hij van de schouders van het kapitaal zou willen wegnemen, overbrengt op die der gemeenschap. Men was het met hem eens, dat de door sommigen breed uitgemeten voordeelen, die de Inlander thans van het suikerrietplanten en het suiker-maken trekt, niet van dien aard zijn, dat zij bij dezen groote belangstelling voor die industrie kunnen opwekken, maar er zouden wellicht andere middelen zijn te vinden, om den werkmans te doen deelen in de soms groote voordeelen van het bedrijf, zonder zijn toevlucht te nemen tot de radicale omwenteling, welke de voordrager in overweging geeft.

Ook werden er bezwaren ingebracht tegen zijne winstberekening. Wordt de hulp der banken onnoodig, dan heeft men ook niet meer de beschikking over het aandeel in den arbeid als superintendents en controleerders lichaam. Wie moet de suiker verkoopen? Zal ook dit geen geld kosten?

Zou het daarenboven geen onbillijk ingrijpen zijn van den Staat, die de suiker-industrie in haren tegenwoordigen vorm in het leven riep, wanneer zij ze thans in gemeenschapsindustrie ging omzetten?

Is het niet rechtvaardiger, om dit stelsel dan liever toe te passen op nieuwe takken van Nijverheid b. v. de textiel-industrie, waarvoor de Javanen met zijn fijne hand, bij uitnemendheid aanleg bezit?

Van eene andere zijde kwam het bezwaar, dat de particuliere industrie zou worden omgezet in Staatsindustrie, terwijl de ondervinding toch leert, dat juist het bijzondere winstbejag van den ondernemer, als groote stimulans, een eisch is om eene industrie, welke dan ook, te doen bloeien.

Van dienzelfden kant werd gewezen op de kolossale vermeerdering der bevolking, die, zoo vreesde men, iedere poging om in den economischen toestand van Java verbetering te brengen, zou doen schipbreuk lijden.

Deze laatste opmerking gaf aan den spreker aanleiding tot het voorstel, om het gewichtige vraagstuk van de mate der toename van de Inlandsche bevolking op Java in het Indisch Genootschap aan de orde te stellen. Een gezet onderzoek door bevoegde mannen zou daaraan moeten voorafgaan. Hij gebruikte den zeer eigenaardigen term *conscientie-stopper*, om het telkens te pas brengen van de bevolkingstoename, als er van maatregelen tot redding of tot herstel sprake was, aan te duiden.

Gemakkelijk was het bezwaar te wederleggen, van het duurder werken in gemeenschapsindustrie, dan in dienst van 't kapitaal, omdat dezelfde drijfveer van 10 pct. der winst, die nu 't kapitaal gebruikt, om den iver van administrateurs en minderen op te wekken, volgens 't stelsel v. V. geheel zou blijven bestaan.

Dat er voor de gemeenschap gevaar zou bestaan om geld toe te leggen, in plaats van geld te verdienen, kon echter niet ontkend worden, ook al wordt dit gevaar veel geringer, doordat de in de winsten deelende Inlander zal begrijpen, dat hij dan bijna geheel werkt voor het belang van zich zelf en zijne medearbeiders.

Al het bovenstaande overwegende, kwam ons de vraag in den zin: of dit nu niet een schoone taak zou zijn voor de Nederlandsche schatkist, om als een begin van afrekening de risico, waarvan sprake is, op hare schouders te nemen?

De kans op verlies is gering, hetgeen zeer aantrekkelijk is, en door hier te hulp te komen, zou men het grootste bezwaar, dat tegen het denkbeeld van den heer van Vloten werd ingebracht geheel hebben weggenomen.

Den dank, welken de voorzitter van het Indisch Genootschap, bij het einde der zitting, overbracht aan den inleider, die dit nieuwe gezichtspunt onderwierp aan het oordeel der voormannen op 't gebied van Koloniale Regeeringsbeleid, was zeker ten volle verdiend.

WEEKOVERZICHT.

De begroting van Oorlog en de creditwet voor de marine-begroting zijn dus in de Kerstweek aangenomen. Ondanks het verzet der linkerzijde tegen de ultra-militaristische uitvoering van de militiewet — in een amendement belichaamd — en de dankte tegenkanting betreffende de nieuwe uitbreiding van het blijvend gedeelte, de kern van het geheele oorlogsdebat, bleef de minister

zij er bijgevoegd, dat een man, die een vrouw wat aanbiedt zonder er dadelijk wat beloning voor te vragen, in den tegenwoordigen tijd een witte raaf genoemd worden. Dien te laten ontsuappen, zou een groote domheid van je zijn. Ge zult niet elken dag een *époûsieur* ontmoeten, en . . . als je niet trouwt, dan is het de ellende en de armoede die je wachten, want op mij hebt ge voor den vervolge niet meer te rekenen.

En, om aan die woorden nog meer kracht bij te zetten, begon zij nu Rose het leven zoo onaangenaam mogelijk te maken; en deze zeide ik moet weg! ik moet weg! maar mijn hemel waarheen?

Zij geloofde al niet meer aan de mooie praatjes, dat het voor een lieve gouvernante heel makkelijk is ergens goed geplaatst te worden en dan te trouwen met den zoon des huizes. Zij snakte er alleen naar om verlost te worden van die ellendige afhankelijkheid, waarin zij nu verkeerde, en die haar elken dag ondragelijker werd gemaakt.

En nu vond zij den sterken arm van den kapitein — bij gebrek aan beter — tot steun voor haar volgend leven. Eerst bewilligde zij in een wandeling met hem, en daarna werden de wandelingen meermalen herhaald. Daarbij was zij dan dikwijls stil en afgetrokken, vooral als zij aan Lovell dacht; maar de brave Magorrec schreef dit alles alleen toe aan haar verdriet over haar afhankelijk toestand.

En eindelijk durfde hij haar te bekennen, wat zij trouwens al lang wist: dat hij haar lief had, en tot echtgenoot begeerde.

Den daaraanvolgenden dag vroeg hij, in optima forma,

zoo beslist mogelijk in zijn verzet en verklaarde ten slotte dat amendement onaannemelijk, met het bekende gevolg, dat dit dan ook werd ingetrokken.

Dat voornamelijk tegen die nieuwe uitbreiding van het blijvend gedeelte werd opgekomen, was begrijpelijk en wel verdedigbaar, wanneer men bedenkt, dat die maatregel het lievelings-denkbild van velen, om een volksleger te verkrijgen, dus om naar korteren diensttijd te streven, beslist vijandig was.

Verder viel nog het terugnemen op, door den minister van oorlog, van den post van f 4000, voor de viering van het 75-jarig bestaan der Kon. Mil. Academie, nadat gebleken was, dat daarover verdeeldheid heerschte in de Commissie van rapporteurs en in de Kamer, waar van alle zijden op bezuiniging werd aangedrongen, was een subsidie voor een feestviering, volgens den minister, moeielijk te verdedigen.

Met spoed werd de begroting verder afgehandeld en toen na middernacht de vergadering werd gesloten, was, ondanks een zware verontwaardigingsrede van een der Kamerleden over het vestingstelsel, het amendement der vrijzinnig-democraten, om een post van ongeveer 9½ ton tot verdere voltooiing van ons vestingstelsel met f 233.000 te verlagen, die voor nieuwe versterkingswerken bestemd waren, verworpen en de oorlogsbegroting aangenomen.

De minister van waterstaat heeft in de Kamer getoond een zelfstandig en loijal bewindsman te zijn, getuige zijn houding in de geschiedenis van de stoompont te Velsen en tegenover het drie jaar oude vraagstuk van verhooging van de Hemburg bij Zaandam.

Ook in het debat tusschen dezen minister en een kamerlid over de exploitatie der staatsmijnen in Limburg stond de minister zeker het sterkste.

De beraadslagingen over de begrotingen voor Suriname en Curaçao hadden bij den minister van koloniën veel resultaat; ook voor de West-Indische koloniën blijkt deze minister tot daden geneigd en was flink en beslist in zijn optreden.

De indiening van een mijnwet voor Curaçao, in den geest van de Oost-Indische, werd toegezegd, waardoor de concessionarissen rechtens tot de ontginning gedwongen worden.

Wat het gerucht betreft, als zoud Duitschland bij onze regeering stappen hebben gedaan om het eiland Curaçao van ons te koopen, met de bedoelingen in ons vorig overzicht bekend gemaakt, is uit de positieve verklaring van den minister gebleken, dat hem daarvan niets bekend was.

Het groote nieuws na ons laatste overzicht is zeker wel de tijding, dat het arbitrage-voorstel in zake *Venezuela* door de betrokken partijen in beginsel is aangenomen, alleen dreigde de weigering van president Roosevelt, om als arbiter op te treden, de hoop op een spoedigen vrede in duigen te doen vallen; weldra werd echter ook deze wolk van den politieken hemel verdreven, toen president Roosevelt besloot wel als scheidsrechter op te treden.

Zoo was de stand van zaken in de afgelopen week, toen op den tweeden Kerstdag een telegrafisch bericht uit Washington de mededeeling bracht, dat president Roosevelt weer geen arbiter zal zijn, maar het geschil aan het Haagsche Arbitrage-Hof zal worden overgemaakt. *Venezuela* en de mogendheden hebben daarin toegestemd, de Venezulaansche regeering echter onder voorwaarde, dat de blokkade zal worden opgeheven en zij haar vloot zal terugkrijgen.

In *Engeland* heeft de dood van den grooten kerkvorst, den bisschop van Canterbury, groote verslagenheid gewekt bij het geloovende, zoodat als bij het niet-geloovende deel der natie. Hij toch, de man, die nog zulk een werkzaam aandeel heeft genomen aan de handelingen betreffende de nieuwe Onderwijswet, werd door alle partijen, wegens zijn groote rechtschapenheid en onafhankelijk optreden, hoog geacht; een figuur van kerkelijke en politieke betekenis is dan ook met dezen tachtigjarigen bisschop heengegaan. Sic transit enz.

Chambertain kwam te Durban aan en werd door alle autoriteiten verwelkomd. Hij verklaarde met verzoenende bedoelingen, maar ook met vaste voornemens naar Zuid-Afrika te zijn gekeerd, om een betuiging van sympathie van Koning en regeering over te brengen, maar ook om op de plaats zelve zich inlichtingen te verschaffen.

Moge het hem ernst zijn, de zaak der Boeren krachtig te dienen.

In Frankrijk blijft de *Humbert-affaire* nog steeds the topic of the day; de allesbeheerschende vraag blijft, of deze zaak al dan niet een politieke affaire zal worden, zoodat dit altijd het geval is geweest in Frankrijk met een financieel schandaal van grooten omvang. Men vreesd en hoopd wellicht tevens, dat zij nog tot veel politiek geharrewar aanleiding zal geven.

De beruchte familie Humbert is te Parijs aangekomen en sedert den 29n December in de Conciergerie opgeborgen.

Behalve de Kroonprinses van Saksen, heeft haar broeder, de Aartshertog van Oostenrijk, nu ook zijn aanspraken op de troonopvolging opgegeven en heeft hij

Rose ten huwelijk aan haar achternecht, Madame Jagut.

Madame Jagut was er over in de wolken, en wenschte Rose recht hartelijk geluk.

Het voornaamste — mijn kind — zeide zij, is om je toekomst te verzekeren, en geborgen te zijn. Magorrec is rijk, hij zal je het leven zoo aangenaam mogelijk maken. En dan: hij is een flinke, ferme, mooie man. Wat wil je nu nog meer?

En Magorrec was inderdaad een flinke man. Maar juist die massive mannelijke schoonheid, die robuustheid van een zeebeër behaagde maar ten deele aan het erg sentimentele meisje, dat zich had geleid te kunnen worden bemind door een Ralph Lovell.

Zij bezat van hem een prachtuitgave van de verzen van Shelly, die zij niet ten volle begreep, alhoewel zij vrij wel vertrouwd was met de engelsche taal, maar welk boekje zij toch voortdurend bekeek, alleen maar om het keurig fijne, aetherische portretje vóóran, een van die prachtige fantasie portretten als er veel in Engeland worden vervaardigd.

Ralph Lovell nu leek veel op dat idealistische portret van Shelly.

En, welk contrast was daarmede nu de grove, stervige, robuste Magorrec, die door heel toevallige omstandigheden de man van Rose werd.

Magorrec had er zelfs niet aan gedacht, ten deze eerst zijn zuster te raadplegen.

Hij, die toch tot dus verre zoo geheel door haar was gedomineerd geworden, had geen oogenblik zich laten weerhouden door het verdriet, dat hij Anne-Marie nu

het Oostenrijksche Hof verlaten, ten einde met een zekere mademoiselle Adamovics in het huwelijk te kunnen treden. Deze vrouw moet volgens het eene gerucht een gewezen actrice zijn en volgens een ander bericht iemand zijn van zeer goede Hongaarsche familie.

Het aantal geruchten over de geheimzinnige verdwijning van de Kroonprinses van Saksen is legio. De sympathie, die zij koesterde voor den Belgischen leeraar Giron, een niet buitengewoon knap, maar groot, slank en welgebouwd jongmenschen van 23 jaar oud en uiterst elegant, die aan het Hof te Dresden veel vertrouwen genoot, de daardoor bij haar echtgenoot verwekten jaloesie, minder goede verstandhouding en hevige woordenwisselingen, moeten aanleiding hebben gegeven tot een algeheele breuk tusschen de echtelieden, met de bekende vlucht als gevolg.

Prinses Louise was om haar buitengewone schoonheid en eenvoud algemeen bemind, zoodat dan ook haar heengaan in Saksen algemeene verslagenheid veroorzaakte.

Met dit alles wordt, dunkt ons, echter over het hoofd gezien, dat ook een Kroonprinses het recht niet heeft haar kinderen te verlaten, om met een mooien jongen man op den loop te gaan, omdat zij wellicht in haar huwelijk niet vond, wat zij gaarne wenschte.

Het gerucht immers, dat, volgens de Daily Mail de Saksische Kroonprins tot zeer kort met stuitende vrijmoedigheid een liaison met een ster van de Comedie te Dresden onderhield, terwijl hij bovendien aan den drank verstaafd zou zijn, wordt van andere, aannemelijke zijde stellig tegengesproken, daar juist beweerd wordt, dat de Kroonprins zijn echtgenoot nooit bedroog, maar wel haar dikwijls door zijn ruw en hard optreden zeer bedroefde.

RECLAMES.

Mej. MOONEN—HENNES,
Bilderdijkstraat 98, alhier.
UITZENDING van DINERS.
Kamers met pension te huur.

Abonnement geldig in
BERLITZ
meer dan 170 steden
SCHOOL
ALLE MODERNE
TALEN
Onderwijs vertalingen
ALLEEN Telef. 1138
NOORDEINDE
Genschr. word. tegen eng. taal. noodsing 40

Oost-Indische berichten.

Over *Ankylostomum nodinale* (inwendige bloedzuiger) Palingbloed als geneesmiddel. Wenken bij ongelukken op fabrieken en ondernemingen. Bijdrage van Soemedjang voor het Semarangse Comité voor noodlijdenden. Suiker-industrie. Petroleum en goud te Atjeh. Voedingsmiddelen. Cholera. Indische bond. Oost en West. Paardentoonstelling te Paja Coemboeh. Atjehsche handelsmaatschappij. Cacao-fabriek te Swara-Boeolorito. Normalschool te Bandoeng. Paarden-bescherming. Navolgingswaardig systeem in geval van rijstnood.

Een niet minder groot gevaar voor de gezondheid van de Inlandsche bevolking van geheel N.-I., als cholera, dysenterie, beriberi en malaria, levert een veelvuldig voorkomend parasiet in de ingewanden — de *Ankylostomum nodinale* of inwendige bloedzuiger — op, zoo schrijft Dr. Steiner, 2de stadsgeneesheer te Soerabaja, in het geneeskundig tijdschrift voor N.-I. Over dit onderwerp levert de Locomotief eenige beschouwingen, waaraan wij het volgende ontleenen:

Volgens genoemden docter komt aan Dr. Erni de verdienste toe, de eerste geweest te zijn, die de aanwezigheid van deze parasieten in den Maleischen Archipel heeft aangetoond. Vijftien jaren geleden vond hij te eerst bij dwangarbeid op Atjeh. Sedert werd niets meer daarvan vernomen, totdat Dr. van Steeden ons kwam verrassen met de mededeeling, dat ieder arbeider, die slechts eenigen tijd in de mijnen van Sawah Loentoe heeft gewerkt, die ziekte krijgt en bij voortzet verblijft aldaar ernstig gaat lijden om daarna er aan te bezwijken. In 1896 moed Dr. Maurer, volgens een correspondentie in het Correspondenz-Blatt für Schweizer Aerzte van 15 Dec. 1901, ze reeds op Deli gevonden hebben en voornamelijk bij de koelies der Senemba-maatschappij, waarvan er 60 tot 70 pct. waren aangetast, waaronder 10 à 15 pct. met verschiefenelen van zware bloedarmoede.

Uit de onderzoekingen van Dr. Steiner blijkt nu, dat zij ook op vele plaatsen op Java en Koetei (Borneo) ongetwijfeld ging veroorzaken.

Die eerste liefleeres maakte hem ongevoelig voor al het andere.

En, door nu maar in eens de zaken tot het uiterste te drijven, had hij als 't ware zich willen wapenen tegen zich zelve, en vooral: een onoverwinnelijken dam te stellen, tegenover de niet uit te blijven raadgevingen, bedenkingen en verwijten van Anne-Marie.

Zij spaarde hem dit alles dan ook waarlijk niet, toen hij haar bij zijn terugkomst dat verpletterende bericht van zijn huwelijk met Rose kwam mededeelen. En, dewijl hij nu op zijn terugreis, ook al bij voorbaat, alle zijne weermiddelen en argumenten van verdediging in gereedheid had gebracht, volgde daaruit een vreeselijke scène tusschen broer en zuster.

Ten slotte verklaarde Pierre, dat hij, om zijn zes en dertig jarigen leeftijd nu eindelijk wel de tijd genomen achtte, om eens geheel op zich zelf te staan, niet meer aan een leiband te loopen, en, net te doen wat hij zelf, en niet wat zijn zuster goed zou vinden.

Toen slaakte Anne-Marie een kreet van diepen smart en riep uit:

Maar Pierre! Zijt gij dan tot nu toe niet gelukkig geweest? Gelukkig, antwoordde Pierre, heb ik maar levensvreugde heb ik tot dus verre gehad? Ik heb alleen maar geleefd om hard te werken zonder eenig vermaak. Dat wist zijn zuster ook wel. En dat, dat was geen leven, dat was een plantenbestaan.

(Wordt vervolgd.)

kwam de tong van Magorrec los, en was hij heel galant en zelfs dringend lieflijk.

Na het diner werd er een beetje gedanst, en, toen Magorrec éénmaal met Rose had gewast, hield hij zich overtuigd, dat hij zonder haar niet gelukkig zou kunnen zijn.

Hij hield dan ook niet op, voor dat Kadiou hem beloofd had, hem voor te stellen aan de Weduwe Jagut, die hem heel lief ontving, zoo, dat Magorrec er over verrukt was, alsof het beroep van Madame Jagut niet juist meebreacht lief en vriendelijk te zijn tegen een iederen, en ditmaal bijzonder tegen Magorrec.

Hij is gevangen, concludeerde al na dit eerste bezoek de slimme dame; gevangen, als een vliege in een net, en wij kunnen nu alles heel kalm afwachten.

En de arme vlieg kwam nu ook geregeld elken dag op Villa Bleue, zich verlustigen in de prachtige oogen van Rose, terwijl madame Marthe — de ten rechte zoogenaamde — hem heel fijne likeuren deed proeven in een bekoorlijke eenzaamheid met Rose, in een prieeltje van rozen en kamperfoelie. Hij sprak haar over zijne reizen, beschreef haar nauwkeurig zijne woning te Port Louis, en hield de uitmuntende eigenschappen van zijn zuster Anne-Marie hemelhoog op, zonder evenwel geheel te zwijgen over haar kiele karaktergebreken.

Rose had hem wel willen doen ophouden met een: maar, wat kan dat alles mij nu eigenlijk schelen?

Maar de achternecht had haar al den opmerken, dat als Magorrec haar daarover sprak, dat hij dat deed, omdat hij haar dit alles wilde aanbieden. En, bedenk mijn kind, had

voorkomt, terwijl Madura en speciaal Bankalan buitengewoon zwaar aangetast schijnt te zijn. Het is, volgens hem, meer dan waarschijnlijk, dat deze ziekte, in sommige streken, in de pathologie van de Inlandsche bevolking een niet geringeren rol speelt, dan de beriberi, malaria, dysenterie enz., waarom het hoog tijd wordt de aandacht op deze aangelegenheid te vestigen. Vooral moet deze ziekte bij mijnbouw- en landbouw-ondernemingen met kracht worden tegengegaan, van wege het gevaar voor besmetting van den geheelen archipel van uit de broeinesten, door ontslagen werklieden; deze menschen toch hebben veel kans de ziekte naar hun vaderland over te brengen. Nog veel gevaarlijker zijn in dit opzicht de mijnen van Sawah Loento, daar dwangarbeiders uit alle oorden van den archipel daarheen gezonden worden en volgens dr. van Steeden allen, zonder uitzondering, worden aangetast, waardoor het groote gevaar ontstaat, dat van daaruit heel Nederlandsch-Indië besmet wordt.

Nu wij ons toch op medisch gebied bewegen, willen wij ook nog even melding maken van een nieuw geneesmiddel, door Dr. Ellinger ontdekt en dat bij oogziekten zulke gunstige resultaten heeft opgeleverd, namelijk het *palingbloed*. Het bestaat, een paling of gewoon aaltje, wordt in een handdoek gewikkeld, de staart met een scherp mes afgeknipen en deze daarna tusschen de oogleden gebracht, door het dichtknijpen waarvan het bloed in de oogen komt. Het aantal malen van applicatie is afhankelijk van de reactie, komt er echter ontsteking in het oog, dan moet de behandeling tijdelijk gestaakt worden. De Sem. Ct., die deze uitvinding bespreekt, zegt verder, dat het bekend is, dat Javanen wel eens het bloed gebruiken van duiven, kippen en palingen bij oogaandoeningen, maar natuurlijk zonder precisering van de aanwending, dus eigenlijk op goed geluk af.

Van deze bloedsoorten moet dat van paling het meest prikkelend werken. Het weinig pijnlijke van een behandeling met palingbloed, vergeleken met andere medicamenten als lapis, koper en aluinstituif, is zeker een groot voordeel in de practijk van kinderen en inlanders.

De geneesheeren en de docters-djawa in de binnenlanden zullen kunnen verklaren, hoe afkeerig de meeste aan oogziekten lijdende inlanders zijn van een medicatie met koper-, zink-, aluin- of lapis-oplossing, ja, hoe ze zich zelfs door weg te blijven aan de behandeling onttrekken, alléén van wege de pijn. De kosten dus, die gemaakt worden voor de poliklinieken en de docters-mata, zijn vaak nutteloos en overbodig. Zou het daarom niet op den weg der regering liggen, om een onderzoek in deze richting te doen houden, tot verkrijging van een houdbaar en werkzaam palingbloed-preparaat, waarmede Dr. Ellinger zich nu reeds in het belang der inlanders bezig houdt?

Alle lof komt Dr. Westhoff te Bandoeng toe, die naar aanleiding van het op 27 Mei. j.l. plaats gehad hebbend ongeluk op de suikerfabriek Ketangoengan-West op Tegal, per circulaire, eenige nuttige wenken, heeft gegeven voor het verlenen van eerste hulp bij dergelijke ongelukken en waaraan in verband met de vele landbouw-ondernemingen, het volgende wordt ontleend:

Dr. Westhoff beveelt aan, al datgene, wat noodig kan zijn om eerste hulp te verlenen, hetzij door leeken of door den inmiddels ontboden geneesheer, in ruime mate voorhanden te doen zijn en wel in een uitsluitend voor dit doel ingerichte kamer, zoo dicht mogelijk gelegen bij de fabriek. Ook het hulpverlenend personeel moet aanwezig zijn en daartoe zouden cursussen buiten den maaltijd door den geneesheer gehouden moeten worden in het verlenen van eerste hulp op alle fabrieken en groote landelijke ondernemingen, opdat de employés zelfvertrouwen zouden krijgen en terstond zullen weten, hoe zij handelen moeten.

Onder datgene, wat hem noodig voorkomt, noemt hij op: een kamer met cementen vloer en in het midden daarvan een flinke tafel, waarop de lijder kan gelegd worden, een kast met alle noodige verbandmiddelen, eenige instrumenten, als schaar, mes, scheermes, pincet, naaiaalden, enkele geneesmiddelen, waschtafel met zeep, nagelborstels, gevulde waschkom en handdoeken, een irrigator moet tot gebruik gereed hangen, oplossingen van sublimaat, carbolzuur, overmangaan zure potasch, enz. in groote stopflesschen, eenige rottanverbanden van de *Mooy* voor beenbreuken en een paar Esmarsche slangen om bij beendbreuken te gebruiken, ook een brancard voor het vervoer der gewonden, een waterleiding met aftapkraan enz. Hij doet daarom een beroep op alle eigenaren en administrateurs van fabrieken en groote landbouw-ondernemingen om, in de eerste plaats, een behoorlijke verbandkamer bij de fabriek of in het centrum der ondernemingen op te richten en in de tweede plaats om aan het geheele Europeesche of toezicht houdende Inlandsche personeel door den geneesheer of den docters-djawa een cursus te doen geven in het verlenen van eerste hulp bij ongelukken.

Een der schoonste bijdragen, door het *Semarangische Comité* voor zieke en behoeftige inlanders ontvangen,

mag zeker wel genoemd worden die van f 850, onlangs door de „inlandsche ingezetenen” te Soemedang bijeengebracht en middels den regent van Soemedang aan dat Comité overgemaakt.

Mogen vele meergegoede ingezetenen dat schoone voorbeeld volgen; er is nog veel noodig tot leniging van den bestaanden nood.

In verband met de mindere welvaart van den Javaan en de middelen door de regeering aangewend, om daarin verbetering te brengen, verdient het aanbeveling de aandacht te vestigen op de *Suikerindustrie* en wel op de *rietsuikerindustrie* in 't algemeen en op die in de residentie Kediri in 't bijzonder.

Met een weinig meer medewerking van het bestuur zou van deze industrie, die in menige residentie een bron van welvaart is, maar door de bekende nonchalance van den Javaan zelf schromelijk achteruitgaat, zeer zeker grotere voordeelen te behalen zijn. Door onoordeelkundig afkopen van den arenpalm en den klapperboom, alsmede door het niet geregeld bijplanten van jonge boomen, is de productie gering en gaat de aanplant achteruit, zoo schrijft de correspondent „Voyageur” in de Sem. Ct., aan wiens overzicht wij het navolgende ontleenen:

De jaarlijksche aanplant van Javaanschen riet kan gemiddeld op 12.000 bouws worden gesteld, terwijl de opbrengst gemiddeld 30 picols suiker per bouw, dus over de geheele residentie 360.000 picols bedraagt. De waarde van den picol op gemiddeld f 4.50 aannemende, bedraagt die voor den jaarlijkschen Javaanschen riet-suikerroest ± 1.260.000 gulden. Wanneer de Javaan nu wat meer zorg aan zijn aanplant besteedde, zou met eenige medewerking van het bestuur gemakkelijk een productie van 40 à 50 picols per bouw kunnen bereikt worden, hetgeen dan over de geheele residentie een waarde van 2 miljoen zou vertegenwoordigen.

Terecht, zegt *Voyageur*, kan deze tak van industrie een bron van welvaart genoemd worden, die nu echter schromelijk achteruitgaat en zoo voortgaande binnen korten tijd niet veel meer zal te beteekenen hebben.

Vooraf de bewerking der gronden en het onderhoud van den jongen aanplant laten veel te wenschen over, aan het kiezen van de bibit moet meer zorg besteed worden. Elk jaar wordt opnieuw de top van het vermalen riet geplant op een enkele uitzondering na en daardoor verbarst het riet sterk, wordt klein en zit vol met allerlei ziekten, waardoor het suikergehalte zeer minium wordt; ook aan inboeten wordt niet gedaan, terwijl voor het verpletteren van het gesneden riet *houten*, in stede van *ijzeren* molens worden gebruikt, waardoor vrij veel sap verloren gaat. Om nu deze cultuur voor geheel den ondergang te bewaren en de opbrengst per bouw tot 40 à 50 picols op te voeren, is een weinig meer toezicht en hulp van het Europeesche en inlandsche bestuur noodig. Den Javaan moet ten eerste aan het verstand gebracht worden, dat hij geen toppibit van eigen aanplant mag bezigen en hoogstens tot de tweede generatie en dan nog alléén van gezond en krachtig riet; ook dat hij ieder jaar van grond moet wisselen; verder moet de beploeging, welke nu zeer ondiep en onvoldoende wordt verricht, twee of drie malen en veel dieper geschieden, terwijl de verdere bewerking der gronden, het onderhoud van den aanplant en het inboeten zorgvuldiger en geregelder moeten plaats hebben.

Enkele goeude javanen zijn in het bezit van ijzeren molens, maar deze zijn nogal duur en niet onder ieders bereik. Zouden de landbouw-credietbanken niet geneegen zijn de Javaansche rietplanters aan het noodige kapitaal te helpen voor de aanschaffen van deze ijzeren molens?

Ook in andere residentien, waar nog geen noemenswaardig Javaansche rietcultuur bestaat, zou deze cultuur zooveel mogelijk aanmoediging verdienen.

Volgens de „Nieuwe Vorstenlanden” spreekt de „Straits-Times”, met waardeering over de zich ontwikkelende *petroleum-industrie* in *Atjeh*. Zeer zeker voor velen een heuchelijk bericht!

Dat de *goud-exploitatie* er nog geen betere resultaten opleverde, wordt door dat blad toegeschreven aan de omstandigheid, dat met het prospecteeren van het binnenland van het landschap *Woila*, het werkelijke goudland, wegens gebrek aan wegen, nog geen aanvang werd gemaakt.

Met den stand der voedingsmiddelen, evenals met de *cholera*, blijft het gelukkig, over 't algemeen althans, naar wensch gaan.

Te *Weltevreden* is de *cholera*, dank zij de invallende regens, zoo goed als geweken; sedert onze vorige opgave kwamen te Semarang nog negen gevallen voor, te Soerabaja vier, te Djokja één en te Batavia vier gevallen; in *Segeri* blijft zij nog steeds stationnair. In *Grobogan* laat de gezondheidstoestand, door de hevige koorts, veel te wenschen over.

Volgens de officiële opgaven in de *Java-Crt.* kwamen in het *Palembangsche* van 1-10 Nov. j.l. totaal 237 gevallen voor, waarvan 175 met doodelijke afloop en in de *Wester-afdeeling* van Borneo zeven, waarvan drie met doodelijke afloop; van 11-20 Nov. j.l. kwamen te Soerabaja 86 gevallen voor, waarvan 46 doodelijk verliepen.

Volgens de maandrapporten in de *Java-Crt.* was de oogst, zoomede de stand der eerste en tweede ge-

wassen, over de maand September j.l. over het algemeen bevredigend; op verscheiden plaatsen had het gewas te lijden van de droogte, gepaard met gebrek aan irrigatiewater. In de afd. Demak zijn van de 35000 bouws aanplant door de droogte reeds 8000 bouws mislukt. De invoer bedroeg 935.350 en de uitvoer 8100 kilo's rijst.

In de districten *Kotta* en *Goenoengkendeng* der afdeeling *Soerabaja* mislukte de *djagoenganplant* bijna geheel; ook van den *polowidjoio-aanplant* in laatst genoemd district is door de groote droogte weinig terecht gekomen. In de afd. Lamongan stond de aanplant slechter dan in de vorige maand, tengevolge van de droogte. De invoer bedroeg 10.203.460 kilo's rijst.

De rijstooft te *Soekaboemi* is nabij en de rijpende padivelden zijn een lust voor het oog; de bibitplanters duiken op, om zich tijdig van sawah's te verzekeren voor de cultuur van suikerbibi. Ook de bevolking van *Boven-Demak* is druk bezig met het bewerken van hare rijstvelden. Te *Djokja* schijnt gebrek aan water te zijn geweest, waardoor sommige families 20 à 30 cent per dag voor wasch- en badwater moesten betalen. De *West-moesson* is nu bijna overal ingetreden; te *Weltevreden* kwam eindelijk, na lang dreigen en groote hitte, een regenbui het aardrijk verfrisschen, de putten begonnen er reeds droog te loopen en alles zag er dor, stoffig en verschroeid uit. Volgens de *Sumatra-post* zijn ter Oostkust van *Sumatra* de rijst-prijzen in den laatsten tijd aanmerkelijk gestegen, tengevolge van den lagen dollarkoers, waartegen de verkopers zich door verhooging der prijzen trachten te dekken. Echter schijnen ook andere oorzaken in het spel te zijn, o.a. de vraag naar *Siam-rijst* door de *Philippijnen* en de *Straits*, waar groote schaarschte aan dit consumptie-artikel bestaat.

De *Indische Bond* krijgt te *Soerabaja* en vermoedelijk ook te *Bora* afdeelingen, dank zij het energieke optreden van het bestuur; en ieder zal deze mededeeling van de *Soerabaja-courant* ten zeerste toejuichen.

Ook hulde aan den heer *J. E. Jasper*, die op de permanente tentoonstelling van inlandsche kunstnijverheid, welke door *Oost en West* te *Batavia* wordt georganiseerd, weder met een flinke bezending voor den dag zal komen, zoals het *Soerabaja'sch Handelsblad* meldt. Reeds heeft hij voor een waarde van f 1500 aan gesmeed koperwerk aangekocht, welke partij eerstdaags naar *Batavia* wordt opgezonden.

Van tentoonstellingen gesproken, zijn wij, in verband met onze vroegere beschouwingen over paardenfokkerij, thans in de gelegenheid mede te deelen, dat er onlangs te *Paja-Coemboeh* een *paardententoonstelling* heeft plaats gehad; het doet ons echter leed hierbij te moeten vermelden dat, volgens de *Pad.-Ct.*, geen voldoende publiciteit aan deze expositie is gegeven, hetgeen toch zeker een eerste vereischte is, waar gouvernementsgelden tot bevordering der paardenfokkerij worden uitgegeven.

Volgens een bericht aan het *Bat. Nbl.*, vangt de *Atjehsche handelsmaatschappij* haar werkzaamheid aan. Deze maatschappij is onlangs te *Padang* opgericht, nadat door de voorloopige vestiging der *Padang'sche Handelsmaatschappij* te *Atjeh* haar levensvatbaarheid was bewezen.

Het hoofdkantoor is te *Kota Radja* gevestigd, terwijl te *Padang* een bijkantoor is opgericht en nog andere bijkantoren zullen geopend worden op die plaatsen in *Atjeh*, waar zulks noodig mocht blijken.

Met ingenomenheid zal ieder, die het wel meent met de particuliere industrie op *Java*, vernemen dat, blijkens een bericht in de *Nieuwe Vorstenlanden* van den energieken administrateur van *Swara Boeloerotto*, bij *Blitar*, sedert 1 Nov. j.l. zijn nieuwe *Cacao-fabriek* in werking is getreden.

Hij beschikt thans over een hydraulische pers, machinale walsen, sorteerschers en branders, waardoor per maand ongeveer 50 picols bereide cacao kunnen afgeleverd worden. Aangezien het cacao-product daar uit den aard goedkoop kan worden geleverd dan het geïmporteerde, twijfelen wij niet aan de toekomst van die fabriek, te meer nu begonnen is met het pousseeren van de daar bereide cacao in *Singapore*, *China* en *Japan*.

De *Normaalschool* te *Bandoeng*, waarover reeds lang sprake is geweest, is dan eindelijk toch tot stand gekomen; eenige hoofdonderwijzers hebben zich verbonden tot het houden van een cursus, die f 25 per maand kost. Wij wenschen *Bandoeng* geluk met deze nieuwe onderwijs-inrichting en hopen, dat deze door flinke deelneming voldoende levensvatbaarheid zal blijken te bezitten.

Velen — en vooral de dierenbeschermers — zullen met genoegen kennis genomen hebben van het onlangs door den *Landvoogd* uitgevaardigd besluit, waarbij alle residenten verzocht zijn er tegen te doen waken, dat de paarden mishandeld worden en het gebruik van doornstangen en dito trossen verboden wordt. Een boete van hoogstens vijf gulden kan zelfs worden opgelegd.

Volgens de *Sem. Ct.* contracteerde de heer *G. Nagel*, erfpachter van *Soko* en *Kedji* in het *Oengaransche*, zich met een Chineeschen rijsthandelaar aldaar om hem iederen dag tien picols rijst te leveren. Hij betaalde zijn volk dagelijks, gedeeltelijk in geld, gedeeltelijk in rijst, dit laatste naar gelang van het aantal personen in het gezin van den landbouwer. Door het contract wordt de rijst tegen minderen prijs geleverd en verstrekt. De bevolking vaart er goed bij en elk gezin heeft iederen dag zijn pot rijst om na zwaren arbeid zijn maag er mee te vullen.

Dit systeem is zeer zeker overal navolgingswaard. Zoolang de abnormale rijstbouw duurt, zou ook de regeering best voor de deessabevolking rijst kunnen invoeren en haar die renteloos verstreken, tegen terugbetaling bij den volgende rijstooft, zooals zij op loffelijke wijze sinds eenige jaren met zaadpadi deed.

West-Indische Berichten.

De Gouverneur *Lely* heeft in den korten tijd van zijn verblijf in *Suriname* reeds verscheidene streken van de kolonie bezocht, om den toestand persoonlijk in oogschouw te nemen. Onlangs heeft hij, vergezeld van een talrijk gezelschap, waaronder vele autoriteiten, een grootere reis gemaakt naar het oosten van de kolonie. Wij lezen daaromtrent in de *N. Sur. Cour.*:

„Over de reis van *Z. E.* den Gouverneur j.l. naar *Marowijne* vernemen wij het volgende:

Van de stad vertrokken Maandag 's namiddags omstreeks 4½ uur, arriveerde de *Curaçao* den volgende dag omstreeks 12 uur te *Albina*. Te *Galibi* werd even gestopt alwaar bij den vuurtoren *Z. E.* aan wal ging en den toren tot heelemaal boven, bezocht.

Te *Albina* zag men nauwelijks de *Curaçao* of er werd begonnen met lossen van saluutschoten en was het stadje als 't ware in feestdosis; blijkens al de gebouwen hadden de *Nederlandsche* vlag in top.

Z. E. ging dadelijk aan wal en liep door de heele plaats heen, alles nauwkeurig gade slaande. Om 5 uur van dienzelfden middag gaf hij audientie, stelde iedereen, die daartoe behoefte gevoelde, in de gelegenheid, zijn *Landvoogd* te spreken, waarvan ook gretig gebruik werd gemaakt. Ook enkele *Fransche* autoriteiten van *St. Laurent*, voor dat doel naar *Albina* gekomen, maakte van die gelegenheid gebruik om opwachting bij *Z. E.* te maken. Ter hunner eere gaf de Gouverneur dienzelfden avond een diner aan boord, waarbij ook de notabelen van *Albina* werden uitgenoodigd.

Den volgende dag ondernam *Z. E.* en gezelschap per twee stoombarkassen een reis naar het placo van de *Marowijne* Co. Daar werd den heelen dag doorgebracht. *Z. E.* reed per spoor van die Co. tot daar, waar de goudgrond gegraven wordt, alles bezichtigende, blijkbaar met welgevallen. Ook werd in *Z. E.*'s tegenwoordigheid een baté gewasschen, waarin goud werd gevonden. 's Avonds om 11 uur ging het gezelschap weder aan boord.

Om 6 uur van den volgende morgen vertrok *Z. E.* met slechts drie heeren van het gezelschap naar de *Herminavallen* en keerde om 11 uur 's avonds terug. *Mevrouw Lely* benevens de andere leden van het gezelschap bezochten intusschen *St. Laurent* en *St. Jean*, waar zij door de *Fransche* autoriteiten met de meeste onderscheiding werden behield.

Des Vrijdags nam *Z. E.* alle civiele en militaire inrichtingen op *Albina* in oogschouw, verder de geheele plaats, doch vooral de loozing. Ook werd een bezoek gebracht aan de boschnegers. Dienzelfden middag vertrok *Z. E.* en kwam zaterdagmorgen in *Paramaribo* aan.

Tramaanleg. De eerste stap tot aanleg van den stoomtram is vanwege het *Bouwdepartement* geseerden *Zaterdag* gedaan — van deze week is een opzichter met 10 man de *Pararackspreek* (van uit den *Paraweg* naar de *Pararivier* door 't land van den *houtgrond Nieuw Mocha*) gaan verkennen.

Hiertoe is aan den chef v. 't *Bouwdepartement* door den eigenaar van dien houtgrond toestemming verleend. — *ZEd.* zal zoodra ook die kreek is verkend, persoonlijk zulks opnemen, teneinde die te doen dienen om 't massa water over het communicatiepad af te voeren, zoodat die kreek bevaarbaar wordt.

Wij meenen dat die stap in het belang van 't algemeen zal zijn. (De *Sur. Bode*).

Saramacca-expeditie. Van den leider van de *Saramacca* expeditie is van *Jacob Kondré* onder dagteekening van 14 November 1902 bericht ontvangen, dat de expeditie den 5den November te *Post Mindrineti* is gearriveerd.

Den 8sten d. a. v. vertrokken de heer van *Stockum* met den heer van *Gelder* en 9 arbeiders in twee kleine visschers-booten en een der corjalen, terwijl de vlet van het personeel en het materieel werden achtergelaten onder leiding van den heer de *Kock*. Behalve de noodige uitrustingsgoederen en gereedschappen, die gedurende het tweedaagsch verblijf te *Mindrineti* zijn uitgezocht en verpakt, en de instrumenten voor geographische waarnemingen, werd *vismalie* voor 4 weken medegenomen. Zoodra de waterstand in de rivier dit zoude toelaten, zoude de heer de *Kock* met

ADVERTENTIËN.

Een Officiers Dochter

oud 24 jaar sinds 20 jaar in Holland in *Batavia* geboren (ouderloos), als verpleegster thans werkzaam, biedt zich aan om een vertrekende familie naar *Indië* te vergezellen, indezelfde functie werkzaam te zijn hetzij speciaal voor de overtocht of voor vast.

Families, welke hierop reflecteeren, gelieven zich te adresseeren aan het *Bureau O. & W.* Haagpoort 4, Letter B.

OOST EN WEST.

RESTAURANT

open, iederen dag der week van 10 ure v. m. tot 7 ure 's avonds.

Des *Zondags* van 12 tot 3 ure n. m.

Toegang zoowel voor leden der *Vereeniging* als voor niet-leden.

Diné / 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

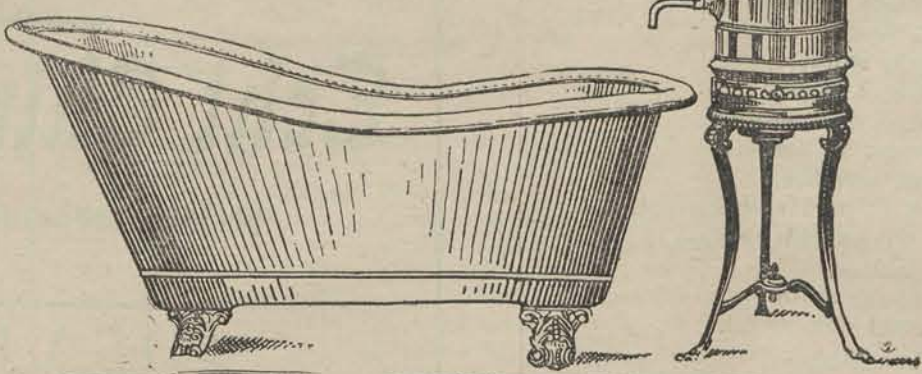
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal (plat du jour) f 0.80, bereid door een baboe.

W. P. de Bock,

73 Piet Heinstraat 73, Den Haag.

Telefoon nr. 345.

Eigen fabrikaat.

Tandarts REGENSBURG,

Laan v. Meerdervoort 40.

Spreekuur van 12 tot 4 uur.

LESSEN

in de beginselen van de *ENGELSCH* en *FRANSCH* TALEN. *KONVERSATIE-LESSEN*. Goede uitspraak.

Voorwaarden één gulden per 1½ uur les.

Adres „OOST en WEST”, Heerengracht 4.

Th. N. Eijffinger,

Hofleverancier.

Hooge Westeinde 5. Telefoon Interc. 124. Den Haag.

Specialiteit in Behangselpapieren,

Lincrusta Walton en *Goudleerpapier*.

Salubra (muurschildering) { Hygiënisch afwasbaar.

Tekko (zijde imitatie)

Vitrauphanie-Papier (imitatie glas in lood).

MAGAZIJN van BEHANGERSARTIKELLEN.

Meubilering.

Stoffeering.

Decoratiën.

H. P. MEIJS,

Reinkenstraat 25, Den Haag.

GOEDKOOP ADRES voor alle voorkomende werkzaamheden.

J. V. van den Arend.
MARCHAND-TAILLEUR.
Van Kinsbergenstraat 100.
's-Gravenhage.

Beveelt zich beleefd aan tot het maken van
Heeren Kleeding naar Maat.
ATELIER VOOR REPARATIE.

DE LEEUW's **Slempoeider**,
10 ct. per pakje.
DE LEEUW's **Anijsuiker**,
25 ct. per hectogram.
Anijs-, Slemp- en Vanille-Tabletten.
Enig adres:
Mej. E. DE LEEUW,
PRINSESTRAAT 42.

A. N. BORSBOOM
COIFFEUR,
Heerengracht 50a bij de Princessegracht
DEN HAAG.
De Salons zijn des Zondags tot 6 uur geopend.

Eduard Pelger,
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN.
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

A. SCHARENBERG,
Hofleverancier.
Kayserzinn (niet te verwarren met Kaiserzinn).
Orivit
Osiris
Artistiek Tin.
's-Gravenhage, Hoogstraat 15.

PORT-, SHERRY,
MADEIRA en
fijne TAFEL-
WIJNEN,

AGUILARS
ZIJN
alom
bekend.

HEERENGRACHT 3-52,
Den Haag.
Succursalen: BATAVIA.

De Heeren B. DE BAS & Co.
LEIDEN, UTRECHT, NIJMEGEN.
Export naar Oost en West.

Corsmit Brossois C^o.
Wagenstraat 18
DEN HAAG.

Inrichting voor complete
Meubilering,
geschikt voor Indische Familie
van af

Salon
Huiskamer
Slaapkamer
Logeerkamer
Dienstbodekamer
Keuken
Gangen

f 850.

Franco door geheel Nederland.

Prijscuranten, Teekeningen of Photo's gratis op aanvraag.

D. F. W. Ottersberg

Firma Humel van Ringelstein.

Noordeinde 5, - Den Haag.

Interc. Telefoon No. 443.

Eenig adres van REYNVAAN's Havana en Hollandsche Sigaren.

GROOTSTE COLLECTIE MANILLA SIGAREN.

Diverse geïmporteerde Sigaretten.

PAJACOMBO SIGARETTEN en SIGAARTJES.

Export naar Oost- en West-Indië.

Speciale Blikverpakking.

Liqueurstokerij - Wijnhandel.

Opgericht 1832 door H. A. KLATTE.

Marasquin di Zara (Specialiteit) per 1/2 flesch f 1.10.

Idem per bematte flesch 1/2, f 2.50, 1/2 fl. f 1.50.

Sherry Brandy per fl. f 1.80, 1/2 fl. f 0.90.

Fijne siroop voor Punch, Rum, Citroen en Arak.

Fijne Likeuren, Binnen- en Buitenlandsch Gedistilleerd enz.
Vlamingstraat 23, den Haag.

G. SCHOUTEN,
firma J. VUIJK.

Fotografie-Toestellen,

en alle toebehooren.

OOK SPECIAAL VOOR INDIË.

Gramophones van af f 38.

Monarch Gramophones

van af f 66, met Concert Soundbox.

Beslist beste adres bij

L. Hoorenman,

Prinsestraat 29,

DEN HAAG.

J. J. DE HAAN,

Peintre Photograaf,

V. d. Spiegelstraat 21, Den Haag.

(Voor de Indië.)

Onveranderlijke Portretten in Grisaille en Platina.

Haringsla.

Kreeften sla.

OESTERS
esters, groote Zeeuwsche Oesters verheerlijk malsche waar, ngetwijfeld, 'k hoor 't al zeggen ost en West verlangt er naar. echte Groote Zeeuwsche Oesters et men aan een fijne disch n besproeit met wat citroensap, enig smaakt dat en zoo frisch. lurpt slechts groote Zeeuwsche Oesters teeds bij 't einde van 't jaar, mullend, snoepend neergezeten praakzaam vroolijk bij elkaar. rek naar groote Zeeuwsche Oesters reffend is 't maar zeker waar, doet de mond al watertanden e denken 't is haast Oude Jaar. et vooral de Zeeuwsche Oesters enig zijn ze in hun soort, n vertelt het aan een ieder, et ze toebereid zooals 't hoort, aadzaam is 't bij keus der Oesters, icht Uw bestelling niet te laat, eeds hebt U 't adres geraden oggeveenstraat hoek Prins Hendrikstraat. noept maar groote Zeeuwsche Oesters, apperloot 't is zoo gezond. makelijker is er niet op aarde, meltend, zalvend zacht den mond.

Aanbevelend,

G. VAN DER HARST, firma A. Knoester.
Den Haag.

Roggeveenstraat, hoek Prins Hendrikstraat en Vischmarkt.

Scheveningen.

Vijzelstraat 18, - Telefoon 4177.

GROOTE OESTERS f7 en f8 per 100.

Ansjovis.

Huzarensla.

GRAMOPHONE.

Simplex Sport Stores.

BUITENHOF 1, 's-Gravenhage.

FRANS ERNST.

Eenig Agent van de
Gramophone and Typewriter Ltd.

C. L. Arbeiter,

Spuistraat 63.

Den Haag.

HOFBONTWERKER.

Grootste sorteering van uitsluitend 1^a Pelterijen.

Speciale Inrichting tot het bereiden en opmaken van tijgerhuiden enz.

Opzetten van Vogels en Zoogdieren.

Conserveeren van Pelterijen enz., tegen de mot.

Firma A. KOKEE.

Nieuwe Havenstraat 32^d.

UITZENDING VAN DINERS.

f 0.80 - f 1.00.

Vele Indische recommandatiën.

Nederlandsch Wapenmagazijn

voorheen S. DE JAGER,

HAARLEM, Barteljorisstraat 32.

's GRAVENHAGE, Spui 12.

Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

Brandstoffenhandel.

C. Aandewiel.

Kantoor Sumatrastraat 145, Den Haag.

Filiaal Badhuisstraat 103, Scheveningen.

Telefoon 1014.

Levering van uitsluitend eerste kwaliteit Brandstoffen.

Speciaal ingericht ter bewerking van Antraciet, welke steen- en gruisvrij volgens de verlangde afmeting wordt geleverd.

Steeds grooten voorraad van alle soorten Brandstoffen als

Cokes, Hout, Turf, Briquetten, Vuurmakers, Houts- en Kachelkolen.

Zeer gewenscht is het steeds een dag vooruit te bestellen, ter goede uitvoering der orders.

Prijscurant steeds verkrijgbaar.

Stoomvaart-Maatschappij

„ROTTERDAMSCH LLOYD”

Maidienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië

in verbinding met de diensten der

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia.
	1903	1903	1903	1903.	1903.
Gedé	10 Jan.	22 Jan.	27 Jan.	16 Febr.	18 Febr.
Oengaran	24 " "	5 Febr.	10 Febr.	2 Maart	4 Maart
Sindoro *	7 Febr.	19 " "	24 " "	16 " "	18 " "
Salak	21 " "	5 Maart	10 Maart	30 " "	1 April
Lawoe	7 Maart	19 " "	24 " "	13 April	15 " "
Ardjoeno	21 " "	2 April	7 April	26 " "	28 " "
Goentoer *	4 April	16 " "	21 " "	10 Mei	12 Mei
Merapi	18 " "	30 " "	5 Mei.	24 " "	26 " "

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd Agenten: **Ruys & Co., Rotterdam.**

De Agenten: Eijkenluyters & Tromp, Anna Paulownastraat 1 d, 's-Hage.

C. HOYNG,

Den Haag. - Utrecht.

Geïllustreerde Prijscuranten worden gratis op aanvraag toegezonden.

Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

CHAUSSURES

A. Kogels & Zoon,

56. Prinsestraat 56. - 's-Gravenhage,

Speciale inrichting voor schoeisel op maat voor zwakke enkels en met kurkverhooging.

alle booten volgen; de beide groote booten zullen vóór de vallen op eene geschikte plaats worden achtergelaten. De heer de Kock zal dan met de overige vaartuigen de goederen over de vallen brengen en tot den voet van den *Jan Bas Gado* gaan, waar hij den heer van Stockum zou ontmoeten.

Den 13den November bereikte de heer van Stockum *Jacob Kondré*. Het ging zeer langzaam vooruit, daar de rivier over het geheel zeer ondiep was en met groote snelheid stroomde. Op vele plaatsen waar zij door zandbanken over de geheele breedte was afgesloten met eene waterdiepte van niet meer dan 2 à 3 d.M., moesten de booten met de hand worden voortgetrokken.

Daar echter in de laatste dagen vóór 13 November vrij zware regens zijn gevallen, is er veel kans, dat de groote booten na niet zeer langen tijd de reis tot *Jacob Kondré* zullen kunnen voortzetten.

De heer van Stockum loogeerde den 12den November bij den heer Vinton, President van de Amerikaanse Maatschappij, „Suriname Hydraulic Company” die haar werken voor goudontginning nabij de Wettli Watra-kreek heeft. Deze maatschappij, is bezig eene groote Centrale te Bronkonkto op te richten, waaraan alle werken op het uitgestrekte plaas hun water en arbeidsvermogen zullen ontleenen.

De heer Vinton, heeft beloofd alle brieven van de expeditie, die aan zijn kamp mochten worden bezorgd, naar Paramaribo door te zenden, zoodat nadere berichten omtrent de expeditie waarschijnlijk zullen worden ontvangen.

Volgens bericht te *Jacob Kondré* ingewonnen zoude het nog 1 à 1½ week duren, eer de voet van den *Jan Bas Gado* werd bereikt.

De gezondheidstoestand, zoowel van den heer van Stockum, als van zijn medgezellen was tot den dag van verzending van het bericht uitstekend.

(G. A. B.)

Ter Gedachtenis.

De mailcouranten hebben aan de lezers van „Oost en West” reeds het bericht gebracht, dat in Suriname een man overleden is, die daar in de samenleving een plaats van eenige betekenis innam. Ik bedoel den heer *J. E. Muller*, lid der Koloniale Staten en Directeur van de bekende Goud-Mpij. de Jong. Eenstemmig hebben de organen der Kolonie hulde gebracht aan de verdiensten van den ontslapene; zijn heengaan wordt beschouwd als een groot verlies, voor de openbare belangen ook. Alle berichten en brieven, van Paramaribo ontvangen, gewagen van den diepen indruk, die Muller's onverwacht sterven heeft teweeg gebracht. Suriname, dit jaar reeds zoo geteisterd, vindt nu nog meer reden om het een rampspoedig jaar te noemen.

In welke opzichten Muller is werkzaam geweest, de betekenis, die hij had als lid der Koloniale Staten, de geschiedenis van zijn loopbaan als goud-ontginning, dat alles is b. v. in *Onze West* op duidelijke wijze toegelicht. Ik behoeft niet nog meer te gaan zeggen hoe Muller, de self-made man, zich door ijver en groote geestkracht heeft ontwikkeld, zoodat hij ten slotte in Suriname een man van betekenis was geworden. Toen hij in 1883 voor het eerst gekozen werd tot lid der Koloniale Staten, zagen vele daarin iets verkeerd en betreurden het naar voren treden van een man, die in zoo'n college niet behoorde zitting te nemen, als een bedenkelijk teeken des tijds, maar, zie, hoe zonderling het loopen kan! Op den dag, dat Muller's overlijden bekend werd, werden van vele huizen in Paramaribo, ook van het Gouvernements gebouw, de rouwvlagen uitgestoken, ten teeken dat een verdienstelijk burger was heengegaan en betreurd werd.

Laat ook ik het mogen zeggen, dat Muller een merkwaardige man was. Hoe heb ik zijn geestkracht, zijn hooft falend vertrouwen, waarmee hij steeds van de toekomst bleef hopen, wat het heden maar niet brengen wilde, zijn oorspronkelijkheid als redenaar en dagblad-schrijver, bewonderd. En toch had hij zich niet zeer weinig opleiding tevreden moeten stellen. Aan zijn voormaligen chef, den heer *Cateau van Roosveld*, zeide hij vaak veel te danken te hebben. Ongetwijfeld had hij nog meer te danken aan moeder natuur, die hem zoo goed had toegerust, ook met de kracht om van wat hij maar even wist, partij te trekken op een verrassende manier.

Ziedaar dan een Surinamer, een zoon der koloniale Mpij. Is hij niet een bewijs, dat er ook in haar uitnemende krachten zijn, die slechts ontwikkeling en leiding behoeven om van betekenis te worden voor de samenleving? Of was hij een uitzondering? Wie met de bevolking goed bekend is, zal 't niet kunnen bevestigen. De bewijzen van het tegendeel zijn er; vele Surinaamsche jongens zijn uitnemend terecht gekomen, in hun land en er buiten.

Maar wat is er in Suriname voor vele jongelieden bitter weinig gelegenheid om, van meet af ongelijk, het 't een of ander van eenige betekenis te brengen! De vooruitzichten voor de Surinaamsche jeugd, ook voor die wat kennen en willen, zijn niet schitterend. Zij; hun ouders vooral, weten het en dat maakt moedeelen en dooft de energie.

Wat desniettemin van de jongens daar groeien kan, het voorbeeld ook van Muller leert het. Dat men er op zie, ter bemoediging, maar, kan het zijn, ook met de gedachte, die door aanleiding van Muller's dood bij mij is gerezen: Als eens de nagedachtenis van zulke landkinderen een opwekking teweeg bracht, om wat voor de opleiding van vatbare Surinaamsche jongens te doen! *Velen* helpen, het is niet te doen dan met veel geld. Als men eens in staat was, ook maar *enkele* bij te staan in het streven om een flink beroep te leeren, waartoe de gegevens in Suriname niet alle aanwezig zijn!

En ziedaar mij gekomen tot wat mij op het hart ligt: Men is er thans op uit ter nagedachtenis van *Jhr. Mr. T. A. J. van Asch van Wijck* een gedenksteen in Suriname op te richten. De redenen, die daartoe leiden, zijn zeer te eerbiedigen.

De heer Muller stond bij het vormen van dat plan zelf vooraan. Daarom vooral rees bij mij de gedachte op, of niet de schoonste hulde, die aan *Mr. van Asch van Wijck* kan gebracht worden en het meest in zijn geest, zou zijn: het stichten van een fonds tot opleiding van Surinaamsche jongelieden, die aanleg daartoe toonen, tot bekwaame technici, onderofficieren in de Industrie, zoals ze in ons Parlement zijn genoemd? Dat met de gelegenheid tot zulk een opleiding niet alleen aan sommigen een groote weldaad zou worden bewezen, maar daardoor tegelijk aan Publieke en andere Werken in de kolonie een vooruitzicht op zoo vaak

uurig begeerd geschikt personeel, acht ik niet noodig in 't licht te stellen. Ook niet hoe zeer zoo iets zeker den steun zou hebben gehad van een man, als Muller was. Hij zelf is op de voor hem eenig mogelijke wijze en dus gebrekkig, aan de opleiding tot een dergelijk vak, als ik op het heb, gekomen.

Nederland heeft zooveel beurzen, opleiding- en schaal-fondsen, Suriname niets van dien aard. Voorheen had de loge Concordia een fonds, waaruit ondersteuning is gegeven aan jongelieden, kinderen van Loge-leden, die in Holland studeerden; het is er niet meer, zoo meen ik ten minste. Nu zijn de behoeften en vooruitzichten andere. Er is vraag, en er zal weldra nog meer vraag komen, naar jonge mannen, die technische bekwaamheid hebben. In Suriname is de gelegenheid tot opleiding slechts in beperkten zin te vinden. Aanvulling door gedurende een paar jaren in Holland zich te bekwalmen op een fabriek of in een technische inrichting, wordt door menigen begeerd. Maar de kosten! Zou er niet wat aan te doen zijn? Als er eens een paar beurten waren te verkrijgen, waardoor men eeniger mate werd tegemoet gekomen! Het idee lacht mij zoo toe, dat ik, al voel ik ook de bezwaren, die er tegen kunnen worden ingebracht, niet kan laten het hier te opperen. Allerminst schrikt het mij af, dat er, ook bij het beste slagen, toch maar aan heel enkelen een tegemoetkoming zou kunnen gegeven worden, want dat vind ik al veel. Is er eenmaal een fonds, dan is er altijd kans, dat het door giften allengs aangroeit. 't Hangt er maar van af, of er goede resultaten zijn. En die, stel ik mij voor, zullen niet uitblijven.

Mijn bekendheid met menig jongmensch, die flink van aard, gaarne een degelijke werkmans zou worden, die bij de Hollanders en Engelschen niet behoefte achter te staan, gaf mij deze regels in de pen. Het zou mij verblijden indien, wat ik zoo gaarne zou zien, ze ook bij anderen weerklinken konden.

Hoe heerlijk is het als ramp en leed omgezet kunnen worden in daden, die worden ingegeven door de begeerte om wel te doen.

En moet de gedachte, die ik de vrijheid neem te opperen, het lot ondergaan van vele *pro rata*, niemand die de kolonie kent, zal er zich over verwonderen dat zij is gerezen en in de gegeven omstandigheden de behoefte werd gevoeld ze uit te spreken. Het kan ook in ieder geval zijn nut hebben, dat op het belang werd gewezen.

Overveen.

H. H. ZAALBERG.

P. S.

Juist dezer dagen ontving ik een schrijven van een jongmensch in Suriname, die mij verzocht moeite voor hem te doen, dat hij eene plaatsing kan bemachtigen op eene machinefabriek, om zich vooral te bekwalmen in ketel-reparatie en machine herstelling. Hij wil machinist worden bij de Kol. vaartuigen en meent in Holland spoediger en beter zijn doel te zullen bereiken dan in Suriname.

Is er ook onder de leden van „Oost en West” iemand, die mij den weg kan wijzen om voor de bevrediging van dien mensch iets te doen? Er werd slechts bemiddeling gevraagd, want de hoop werd gekeesterd op de gelegenheid om kost en inwoning te verdienen.

Het Blinden-Instituut te Bandoeng.

Van den heer *H. J. Lenderink* te Amsterdam ontvingen wij eenige mededeelingen omtrent bovengenoemd Instituut.

In 1897 op het Indisch Congres tijdens de Tentoonstelling van Vrouwen-arbeid was het geven van onderricht aan blinden in Oost-Indië een der punten van behandeling en waarschijnlijk als een gevolg daarvan, werd in 1901 tot de oprichting van een Blinden-Instituut te Bandoeng besloten en die inrichting den 16 September 1901 geopend.

De eerste Directeur, de heer *Van der Zanen*, overleed na ruim een jaar werkzaam te zijn geweest en werd vervangen door den heer *W. Molenaar*. Beiden werden uitgezonden door de „Vereeniging tot verbetering van het lot der blinden in Nederland en zijn koloniën.”

Dr. Westhoff, Vice-president van het Bestuur in Indië, zond aan den heer *Lenderink* een paar brieven door leerlingen geschreven, waarvan er één bij de door ons ontvangen circulaire is afgedrukt. Voor hen, die niet met het blindenonderwijs vertrouwd zijn, is het onbegrijpelijk, hoe het mogelijk is om aan een blinde in korten tijd zóó te leeren schrijven.

Ook de Indische Regeering schijnt met het blinden-onderricht te Bandoeng zeer ingenomen te zijn; bij Gouvernementsbesluit van 17 September j.l. werd te Bandoeng ook opgericht eene „opleidingschool tot vorming van inlandsche oogheelkundigen”, die onder de leiding zal staan van *Dr. Westhoff*.

Vacantie-Kolonies in West-Java.

Van bovengenoemde Vereeniging ontvingen wij het verslag over haar proefjaar. In September 1901 werd zij opgericht en reeds 14 Juni 1902 werden 38 jongens en 42 meisjes naar Buitenzorg, Soekaboemi en bij particulieren boven Garoet en Leles gezonden, om er drie weken in de gezonde berglucht door te brengen. Het resultaat van dit verblijf, met goede voeding en goede zorg in een heerlijk, koel klimaat was natuurlijk uitstekend.

Eene aansporing tot financieelen en moreelen steun is bij het verslag gevoegd.

Bij het vele, wat op Java vooral, voor den Oost-Indischen Inlander moet gedaan worden, kunnen wij niet anders, dan iederen poging tot praktische weldadigheid toejuichen. Zij die een open hart en beurs hebben voor de, door het lot minder goed bedeeld, schoolkinderen, zullen zeker ook aan den noodlijdenden Javaan in Midden-Java en elders hunnen steun schenken.

Van vreemde Koloniën.

Het trof me onlangs bij de algemeene beraadslagen over de Indische begroting, hoe de afgevaardigde van Kol gowaagde van de grootmoedigheid van Engeland om de noodlijdende West-Indische koloniën bij te springen.

Kent die afgevaardigde den toestand in Engelsch West-Indië?

De deutsche rijksdag-afgevaardigde, professor *Dr. H. Paasche* deelde in de zitting van den deutschen Rijksdag van den 6en Februari 1900 het een en ander mede over zijn bevindingen op eene door de Vereenigde Staten, Jamaica en Cuba gemaakte reis. Daaraan kan worden ontleend dat Engeland tegenover Jamaica niet alleen ook een eereschuld had te voldoen, daar die kleine kolonie o.a. in het begin der vorige eeuw vrijwillig het bedrag van 1 miljoen ponden sterling ter beschikking van Engeland stelde om den oorlog tegen Frankrijk te kunnen voortzetten, maar ook dat hulp dringend noodig was om het verloop der europeesche bevolking te voorkomen. Jamaica, dat vroeger een blanke bevolking van 20,000 zielen telde tegenover 300,000 slaven, heeft het aantal blanke inwoners tot omstreeks 13,000 zien slinken, terwijl het aantal negers tot 670,000 is aangegroeid. Die aanwas der negerbevolking tegenover het verloop der blanke bevolking

vormt een groot gevaar voor het voortbestaan der Engelsch-West-Indische koloniën als zoodanig. Op Barbados, Trinidad en elders in die koloniën merkt men hetzelfde verschijnsel — de vermindering van het blanke element — op en er bestaat een ernstig gevaar dat die eilanden het lot zullen deelen van het rijke Haiti, dat thans onder den vloed van negerbesturen zucht. Dat gevaar wordt natuurlijk nog dreigender door armoede en ellende onder de bevolking, zoodat hulp dringend noodig werd in het belang der engelsche heerschappij.

Engeland grootmoedig? Het mocht wat.

Het kleine verarmde Jamaica betaalde nog steeds zijn schreuwend dure, engelsche huishouding. *Dr. Paasche* deelde mede dat de gouverneur dezer omstreeks 700,000 zielen tellende kolonie een tractement ontvangt van 7,000 ponden sterling 's jaars, en de gouvernements-secretaris met 2,000 ponden 's jaars wordt beloond, terwijl er dan nog wel een twaalfal ambtenaren te vinden zijn, wier salaris van 1,000 tot 2,000 ponden 's jaars bedraagt. En dat voor een eiland met een bevolking ongeveer zoo groot als die van een der kleinste residentien van Java.

Neen Engeland aldus aan onze natie als spiegel voor te houden gaat onzes inziens niet op. Daar is de grootmoedigheid niet te vinden, waarvan Nederland — als er ten deze nog van grootmoedigheid sprake kan zijn — weldra blijf kan geven en, naar wij hopen, ook zal geven, wanneer de aan Indië te verleenen hulp aan de orde zal komen.

Onlangs kwam mij de November-aflevering van de *British-Indian Commerce and Eastern Trade* onder de oogen, waaraan ik eenige wetenswaardige opmerkingen ontieen, waartoe de onlangs in het Lagerhuis ter sprake gebrachte begroting der kolonie aanleiding gaf.

De Engelse minister voor Indië, *lord Hamilton*, die niet bijzonder op critiek schijnt te zijn gesteld, had den dag, waarop de indische aangelegenheden zouden worden besproken, zoo gekozen dat toen hij den 10en November l.l. den lord-mayorsdag, aan het woord kwam, kon constateeren dat in het geheel 30 leden aanwezig waren, van wie nog de grootste helft gedurende zijne rede zich lieten zakken, zoodat hij ten slotte voor slechts 12 leden sprak.

En dat, terwijl er toch van Engelsch-Indië sprake was, waaromtrent in de laatste jaren niets dan akeלים kon worden megedeeld, en waarvan de van humaniteit overvloeiende Engelman toch verlangend moet zijn iets naders te hooren. Ons Lagerhuis gaf zeker meer blijf van belangstelling in het lot onzer koloniën gedurende de zeven zittingen, die van den 19en tot den 28en November l.l. door de Tweede Kamer aan de behandeling der begroting van Nederlandsch-Indië werden gewijd en waarin gemiddeld steeds 77 afgevaardigden tegenwoordig waren. Zelfs de Ieren, een minderheidspartij in het Engelsch Lagerhuis uitmakende, die zich bijzonder voor Indië schijnt te interesseeren, gaven er de voorkeur aan om terwilf van partijbelangen in bedoeld lichaam door hun afwezigheid te schitteren.

En nu de werkelijk opzienbarende mededeelingen van *lord Hamilton*.

Gedurende de laatste twee jaren en acht maanden, een tijdperk, waarin de groote hongersnood valt, die miljoenen Hindoes ten grave sleepte, is op de indische rekeningen na aftrek van alle uitgaven een overschot verkregen van omstreeks 100 miljoen gulden, terwijl bovendien door de munt een winst werd behaald van ruim 37 miljoen gulden.

In datzelfde tijdperk werd een bedrag van 240 miljoen gulden aan den aanleg van spoorwegen besteed, die in hoofdzaak moeten dienen om, met het oog op de mogelijkheid eener russische invasie, de engelsch-indische troepen zoo snel mogelijk in het noordwestelijk grensgebied te kunnen concentreren, terwijl voor irrigatiewerken maar een som van 24 miljoen gulden werd besteed.

En dan wist die minister mee te deelen dat de bewering, dat de laatste hongersnood in Britsch-Indië, die nu nog steeds voortduurt, niet aan geringen regenval maar hoofdzakelijk aan de, door het gouvernement geheven zware belastingen moest worden geweten, uit de lucht gegrepen was. Wel moest hij erkennen dat in sommige gedeelten van het land de fiscus wat al te streng was opgetreden bij de inning der landrente. Maar weet die minister dan niet dat de financial secretary van het engelsch-indisch gouvernement, *Law*, bij de indiening zijner begroting voor het dienstjaar 1901 in zijn miljoenen-rede gewaagde van de alleszins bevredigende opbrengst der landrente, waarvan het verschuldigd bedrag niettegenstaande de heerschende ellende zoo goed als geheel door de noodlijdende bevolking werd opgebracht; dat dus het rigoureuze optreden der belastingvaarders, tenevolgie waarvan de Hindoes in sommige gevallen zijn laatste voorraad levensmiddelen moest verkoopen om den engelschen belasting-moloch te bevredigen, van boven af geprezen werd en dus gewild was?

Zelfs de imperialistische *Times of India* noemde toenmaals laatstbedoelde rede een schande voor Engeland.

In mijn vorig overzicht ontleende ik eenige gegevens aan de, voor de Fransche Ivoorkust uitgevaardigde mijnwet, waaruit men zal hebben ontwaard dat daardoor niet alleen meer zekerheid wordt verkregen, dat zich slechts ernstige aanvragers zullen voordoen dan door de bepalingen der indische mijnwet wordt gewaarborgd, maar dat ook den fiscus door eerstgenoemde aanmerkelijk grotere voordeelen worden toegewezen dan door laatstgenoemde.

Opmerkelijk is het verschil dat voor de Ivoorkust gemaakt wordt tusschen hen, die zich een vergunning zien toewijzen tot het exploiteeren van terreinen, die goud of edelgesteenten bevatten, en concessionarissen, die zich met minderwaardige mineralen vergenoegen. De eersten betalen dubbel zooveel als de laatsten aan grondhuur, terwijl dezen ongeveer hetzelfde betalen als in ons Indië voor datzelfde recht aan het gouvernement wordt toegekend.

Bovendien is te wijzen op de verplichte vooruitbetaling van een vrij hoog recht voor exploratie, voor mijnbouwkundige opsporingen en voor exploitatie, waardoor het gebeunhaas omzeild wordt, dat aan de ontwikkeling eener gezonde mijnbouw-industrie in den weg staat en een ruim veld biedt aan speculanten en prospecteerende avonturiers.

Voorloopig zal er evenwel in het gebied der Fransche Ivoorkust niet veel sprake zijn van de toepassing der bedoelde mijnwet daar in de provincie *Baoulé*, die in de eerste plaats in aanmerking zou komen om de zegeningen van den mijnbouw deelachtig te worden, de opstandelingen wederom het hoofd hebben opgestoken, die weinige jaren geleden door generaal *Combes* waren tot rede gebracht.

Op het oogenblik is voor het hof van assisen te Montpellier de zaak aanhangig van de honderd Arabieren, die zich schuldig hebben gemaakt aan moord en doodslag op de Europeesche bewoners van het algerijnsche plaatsje *Margueritte*, in de laatste dagen

van de maand April van het vorige jaar.

Men herinnert zich wellicht dat toen een bende van omstreeks 300 inboorlingen van den stam der *Beni-Ben-Asser* de hoeven en huizen der Europeesche ingezetenen bestormden en de bewoners mishandelden, van wie een twintigtal werden gedood en gewond door het moordziek gespuis.

De *Dépêche Coloniale* wijdt aan deze zaak een hoofdartikel en waarschuwt om deze roovers niet te beschouwen als vertegenwoordigers der, 4 miljoen hoofden tellende arabische bevolking van Algiers. Hun optreden wordt door het meerendeel hummer stamgenooten ten strengste gelaakt.

Het schijnt, schrijft het blad, in de bedoeling der verdedigers te liggen om deze moordenas af te beelden als slachtoffers der fransche kolonisatie van Algiers. De oude legende van het, door den Franschman uitgehongerd Algiers is dood en zou ditmaal kunnen worden tegengesproken door het feit dat slechts één enkel dorp aan den opstand deel nam. Maar er is meer. Van de 11 miljoen hectaren voor den landbouw bruikbaren grond zijn 9.5 miljoen in het bezit der inboorlingen.

De behandeling dezer zaak heeft echter wederom het licht doen schijnen op een ernstig gevaar waardoor niet alleen Algiers maar alle Europeesche koloniën, bezittingen en protectoraten in het Noorden van Afrika worden bedreigd.

Voor deze blijft de Islam een factor, waarmede zoowel in Egypte als in Algiers en elders rekening moet worden gehouden.

Het blijkt dat in het drama van *Margueritte* vooral maraboots de hand hebben gehad, vrome of zich als zoodanig voordoeende lieden, die in stille afzondering zich aan de studie der heilige geschriften wijden en op kosten der bevolking leven. Tot deze dringen in de eerste plaats de zendelingen door, die door de godsdienstige broederschap der Senoëssis, welke in een oase der nubische woestijn gevestigd is, in alle richtingen worden uitgezonden om den heiligen oorlog voor te bereiden. Het islamisme maakt dan ook in geheel het Noorden en het midden van Afrika rassche vorderingen door een uitstekend geleide propaganda, die in de eerste plaats beoogt om zich de heerschappij over Afrika te verzekeren.

Kapitein *Lamothe*, die aan de expeditie-Gentil naar het Tsjad-meer deelnam, deelde in een verslag van dien tocht in de *Revue du Cercle Militaire* o.a. het volgende mee:

De broederschap der Senoëssis stelt zich ten doel den ongelooivige uit den Dar-El-Islam te verdrijven en heeft alle voorbereidingen voor dat doel getroffen. De invloed van haar hoofd strekt zich overal uit. Wanneer hij den dag gekomen acht zal hij het teeken geven. Dan zal de *Moelal Sahaa* — de meester van het oogeblik — de mahdi verschijnen, op wiens komst elke geloovige, van de Chineseesche Zee tot den Atlantischen Oceaan, wacht en dan zal een geweldige opstand uitbreken, die de heele muzelmansche wereld in beroeging en de europeesche heerschappij over verschillende landen en koloniën in gevaar zal brengen, zoowel in Soedan als in Algiers en in Egypte.

Op Madagaskar werden de zonen van den heer *Reitz* heel gastvrij ontvangen en dejeunerden zij, daags na aankomst te Tananarive, bij den gouverneur-generaal, *Gallieni*.

De plannen van den heer *Reitz* vinden, blijkens een schrijven uit Tananarive aan de *Dépêche Coloniale* niet onverdeelde instemming in die Fransche kolonie. Er zijn er, die zich afvragen of men wel verstandig doet door de Boeren als kolonisten in het land te halen, die later wel eens minder rustige elementen zouden kunnen blijken.

Men zegt te Tananarive dat generaal *Gallieni* in dit opzicht van de Fransche regeering *carte blanche* heeft gekregen.

De schrijver meent dat men zich wel moet bedenken, voordat men deze gelegenheid om het land met blanken te koloniseren onbenut laat voorbijgaan.

De Franschen schijnen over het algemeen niet van een volkskultuur met de reeds op het eiland aanwezige elementen, zoals die op Java in toepassing werd gebracht, op het jongste Deutsche koloniale congres werd geroemd en voor de Deutsche koloniën aanbevolen, te willen weten en op een blank Madagaskar aan te sturen, of tenminste te willen trachten om tegenover de inheemsche bevolking een krachtig blank element te stellen.

Zoals men weet, vond de veroveraar in het land der thans ontroonde koningin met den onuitsprekelijke naam reeds een soort, op europeesche leest geschoeid geregeld bestuur.

Men had er zelfs sedert 1881 reeds een burgerlijken stand van de inheemsche bevolking. Er werd echter aan de betrekkelijke wet slechts weinig de hand gehouden, terwijl de vele, niet volmaakt onderworpen stammen op het eiland zich in het geheel niet daarom bekrunden.

Na de verovering van Madagaskar stuitten de Franschen op nagenoeg onoverkomelijke bezwaren om de bedoelde wet door te voeren. Zoo waren de slaven naamloze wezens, terwijl nog andere eigenaardigheden zich voordeden, waarvan er een hier wel afzonderlijke vermelding verdient. De bewoners van Madagaskar hebben evenals de Javanen de gewoonte om hun naam bij de geboorte van een kind te veranderen en dien van het kind met voorvoeging van *rain* (vader) en *renin* (moeder) aan te nemen.

In een schrijven van een correspondent der *Dépêche Comiale*, die dit blad bij de tentoonstelling te Hanoi ging vertegenwoordigen, wordt melding gemaakt van een feit, waarover de staatsbladen ook reeds zijn gevallen en dat een ieder, die een bezoek aan Singapore brengt, onmiddellijk opvalt.

Het is opmerkelijk hoe het Deutsche element in het bysiners-kwartier dezer Engelse vrihaven een *vorherrschende* stelling inneemt.

De Duitschers, die begrijpelijkerwijze weinig neiging aan den dag leggen om in eigen koloniën als planter of handelsman te worden gemasregelt waartoe ze toch waarlijk niet zoo ver behoeven te gaan daar de liefhebbers van zulk een behandeling van boven af zich het genot reeds volop kunnen gunnen door in de grosse Heimat te blijven.

Men zou bijna geneigd zijn om het deutsche koloniaal gedoe te beschouwen als een soort taktiek om de aandacht van de buitenmacht afteleiden van het feit, dat de Deutsche koopman zich toch, onder welke slag ook, een eerste plaats weet te verzekeren.

Tegen deze conclusie pleit echter dat werkelijk ernstige mannen aan het hoofd der Deutsche koloniale beweging staan, die evenwel niet hebben kunnen verhinderen dat het bestuur der nieuwe koloniën een militair-autocratisch karakter draagt.

Volgens mededeelingen van het statistiek bureau van het Engelsch-Indisch gouvernement zal de rijst-oogst van dit jaar in Engelsch-Indië nog al meevallen, ten minste wat Bengalen, Madras en Birmah betreft.

De geheele beplante oppervlakte in die drie provin-

ciën beslaat omstreeks 50000 hectaren meer dan het gemiddelde van 19.020.000 hectaren.

Van de provincie Bombay konden wij geen gegevens vinden maar het is daar vooral, dat de bevolking door periodieke hongersnooden wordt geteisterd.

Greater Britain! is de leuze der Engelsche imperialisten. Een typisch staaltje van wat dat Greater Britain eigenlijk is trof ons onlangs, toen uit Australië het bericht kwam dat eenigen met de *Orontes* aangekomen engelschen hoedenmakers de landing werd belet, omdat de machtige australische arbeiderspartij, waarmee de regering van het nieuwe gemeenbest rekening heeft te houden, geen marktbedrivers in het land wil toelaten.

De zes hoedenmakers zijn ten slotte toch toegelaten omdat zij specialiteiten in hun vak heetten te zijn, van wie de australische collega's nog iets konden leeren, geen minder- of gelijkwaardige arbeiders, die den loonstandaard in Australië zouden kunnen drukken.

Een Engelsche kolonie, waaruit een eerlijk Engelsch arbeider als onwelkome gast kan worden geweerd! Is er een betere parodie denkbaar op het Greater-Britain-geschetter?

Op Martinique, het door de uitbarsting van den Mont Pelée zoo zwaar geteisterde eiland, is een beweging op touw gezet tegen den gouverneur Lemaire. Den 5en dezer interpelleerde de senator Knight van Martinique in den Franschen senaat den minister van koloniën over de houding van den gouverneur, wien hij allerlei beschuldigingen naar het hoofd slingerde, o. a. inhoudende dat deze waardenheidsbekleeder den grooten omvang der tweede ramp zou hebben kunnen voorkomen door het tijdig treffen van voorzorgsmaatregelen.

Uit het antwoord van den minister, Doumergue, bleek het weinig steekhoudende dier beschuldigingen doch tevens hoe weinig medewerking en zelfs hoe groote tegenwerking de heer Lemaire ondervond van de onafhankelijkheidspartij op Martinique, wier leider de heer Knight is, bij de uitvoering der maatregelen tot leniging van den nood. Men ontzag zich zelfs niet om de noodlijdende bevolking op te ruimen om niet aan den betaalden wederopbouw harer dorpen en hutten deel te nemen en toch geldelijke steun van het gouvernement te verlangen. De maatregel, dien de gouverneur toen nam, door gebruik te maken van militaire arbeidskrachten werd door de zelfde partij als militairistisch uitgetreken. Het is bijna te absurd om er bij stil te blijven staan, maar we meenen er toch melding van te moeten maken om te doen zien hoe wel eens goede bedoelingen van een koloniaal bestuur ter wille van partijbelangen worden gedwarsboomd en hare uitvoering bemoeilijkt.

v. H.

INGEZONDEN.

Geachte Redacteur.

Het in „Het Koloniaal Weekblad“ dato 25 jl. voorkomende „met vreugde wordt vermeld, dat als opbrengst van een Soirée Zaterdag 20 dezer door de leerlingen der Departementale Meisjesschool van het Nnt van 't Algemeen te Nijmegen gegeven, ontvangen is f 650,35“ doet mij hopen, dat ook het volgende omtrent die Soirée zal worden opgenomen.

De toespraak van Max-Havelaar bij zijn optreden als Assistent-Resident van Lebak tot de Inlandsche Hoofden, met goed voorgedragen door de onderwijzers, uitmuntende declamatie, ziedaar de aanleiding tot den prachtig gesaagden avond.

Het jeugdijg gemoed, zoo vatbaar voor medelijden, de toekomstige vrouw, voorbeschikt om met zachte hand 's menschen leed te lenigen, voortdurend hoorende van de tegenwoordige ellende in dat „land der zonne, „land der kleuren“, dat land voor menigen vol lieflijke herinneringen, raakte in extase en . . . t besluit was ook getroffen om den bruinen broeders en de zusters daadwerkelijk te toonen: de deernis voor zooveel lijden in het Nederlandsch maagdenhart.

Gaf het Programma in „Jochem Pezel, wat ben je voor 'n Ezel“ en „Die Gouvernante“ van Körner (waar men zou wanen, dat drie echte dochters van Germania aan 't woord waren) veel „komisch“ te genieten, in „Serenata“ van Braga was het innig gevoelde aan het woord, het paste zoo goed in het kader van het doel, wat men met de Soirée beoogde.

Aan liefelijken zang en muziek ontbrak 't ook niet en de Tableaux, waarvan 't laatste „Flora en hare kinderen“, keurig, van die arrangeerden en monteerden getuigende; „Aesthetisch doorgebildt“.

Die lieve meisjes en Dames, „tuchtige“ leidsters, verdienen ten volle 'n

Heil dir im Siegeskranz!
In dit jonge volk zit de kern van des Dichters:
Willst du das Weib in ganzer Größe sehn,
So sieh es nicht unstrahlend von Glückes Glänzen,
Wenn unumwölkt die Freudensterne stehn,
So sieh wenn Dornen seinen Pfad bekriegen;
So sieh das Weib wenn aus des Glückes Schoosz,
Wenn von der Lust es hiesz das Schicksal scheiden,
Denn wie der Mann in That und Handeln grosz,
So ist's das Weib in Dulden und in Liden.
O, sieh das Weib in opferfreud'ger Pflicht!

O, sieh ein Weib voll opferfreud'ger Lieb!
Ein solches sieh und lern an Engel glauben!

(Ritterhaus Frauengröße).

Nijmegen, 26 December.

X.

De Millioenen van Deli.

Maandag-avond, 23 dezer, hield de vereniging „Moederland en Koloniën“, in een der zalen van het Zuidhollandsch Koffiehuus alhier, een algemeene vergadering, waarin naar aanleiding der geruchtmakende brochure van den heer, Mr. van den Brand, over ergerlijke misstanden en feiten, die volgens dat geschrift in Deli aan de orde van den dag zouden zijn, het onderwerp, „De werking der koelie-ordonnantie ter Sumatra's Oostkust“, door den oud-resident van dat gewest, P. J. Kooreman, werd ingeleid.

Hieraan ging een woord van den voorzitter, den heer van der Kemp, vooraf, waarbij deze mededeelde, dat een bespreking van gemeld vlugschrift in deze vereniging wenschelijk was geworden, nu daarover zooveel te doen is geweest, doch dat 't het bestuur wegens den toon der brochure moeilijk gevallen was, om iemand te vinden, die het te behandelen onderwerp zou willen inleiden, totdat de heer Kooreman zich daartoe bereid had verklaard, aan wien nu het woord werd verleend.

De inleider, die blijkbaar niet al te goed over den schrijver, zoowel als over het betrokken geschrift te spreken was, verwees de vergadering naar hetgeen hij in de maand Januari van het jaar 1901 in een vergadering van het Indisch Genootschap over Delische toestanden had meegedeeld, welke rede o. a. ook den

21 November 11. bij de behandeling van het 2e hoofdstuk der Indische begroting in de Tweede Kamer door den minister van koloniën werd aangehaald, om aan te toonen, dat de heer van den Brand zich aan schromelijke overdrijving zou hebben schuldig gemaakt.

Spreker valt het eerst over den titel van het vlugschrift en verklaart, dat er waarschijnlijk in Deli meer geld verloren, dan gewonnen werd in de daar bestaande ondernemingen, terwijl hij den schrijver, dien hij in Deli gekend heeft en met het oog daarop nu ook op een enkele inconsequentie kon betrappen, overdrijving ten laste legt, door de schuld van enkelen, die zich misdragen of hebben misdragen, te werpen op een heel gewest.

Zeer terecht wees spreker op misstanden in Europeesche landen en ook in Nederland, zoals die, welke bij de fabrieks-enquête aan den dag zijn gekomen en zoals o. a. ook de handel in blanke slavinne, om aan te toonen, dat zelfs in landen, waar de regeringen over zooveel middelen beschikken om misstanden te voorkomen of uit den weg te ruimen, deze toch nog konden voortduren.

Spreker ontkent dan ook niet of spreekt het niet tegen, dat er in Deli ongerechtigheden voorkomen; hij wil alleen betoogen, dat de toestand in dat gewest geenszins van dien aard is, dat men aan de brochure van den heer v. d. B. de waarde zou mogen toekennen van een volledig afgewerkte schets van dien toestand.

Minder gelukkig was spreker m. i., waar hij trachtte onjuistheid of overdrijving van eenige in de brochure bepaaldelijk genoemde feiten van mishandeling aan te toonen. Zoo wilde hij blijkbaar aanduiden, dat er wel iets op de geloofwaardigheid van het verhaal van den heer v. d. B. betreffende de vijf mishandelde Chineezers valt af te dingen, door de vraag: waarom de schrijver dan niet onmiddellijk naar de meest nabijzijnde autoriteit was gelopen, om van het voorval kennis te geven? Er zijn toch wel meer schrijvers geweest — ik herinner hier slechts, zonder een vergelijking te willen maken, aan onze grooten Multatuli — die heel anders doen, dan men uit hun geschriften van hen zou verwachten, zonder dat door die anomalie de waarde hunner pennenruichten ook op het gebied der geloofwaardigheid tot nul of slechts weinig meer behoefte te dalen.

Hoewel spreker er in slaagde, om van enkele gevallen de overdrijving of onjuistheid aan te toonen, meen ik, dat daardoor te veel aandacht werd gewijd aan de illustratie tot de daarbij behorende tekst van het werkje, zonder nu daarmee te willen zeggen, dat deze daarbij over het hoofd werd gezien.

Zoo hoorden we dan, hoe spreker zelf den maatregel had ingevoerd, om gearresteerde koelies op den lijve te doen onderzoeken of slagen of andere mishandelingen en dat daarbij aan het licht was gekomen, dat mishandelingen tot de groote uitzonderingen behooren, een gelijk resultaat, als waartoe de heer Hoetink, ambtenaar voor de Chinese zaken in Indië en sedert eenigen tijd belast met het instellen van een onderzoek naar de behandeling der koelies op ondernemingen van land- en mijnbouw, is gekomen bij de laatstelijk door hem, oud-Deliana, in het Delische gehouden inspectie. Hij verklaarde toch in zijn rapport, dat met den stok slechts spaarzaam wordt omgegaan en niemand van ernstige mishandeling werd beschuldigd.

Het was natuurlijk, dat de door den schrijver gegeven, weinig vleiedende beschrijving van de verhouding tusschen het bestuur en de planters ter sprake kwam. Van serviliteit der laatsten tegenover de ambtenaren was spreker nooit iets gebleken. Integendeel. Vroeger had zelfs tengevolge van de eigenaardige ontwikkeling van het landschap Deli eenige wrijving tusschen die beide factoren bestaan.

In 1863 werd reeds door een Europeaan in Deli een aanvang gemaakt met de tabakscultuur, die al spoedig een zoo hooge vlucht nam, dat het gouvernement inzage, dat een bestuursregeling noodig werd. Dit leidde in 1873 tot de afscheiding van het rijk Siak, welks vorst aanspraak maakte op de suprematie over Deli en andere landschappen in die buurt, van de residentie Riouw en zijne verheffing tot een zelfstandige residentie met Bengkalis als hoofdplaats. De sultan van Deli, in wiens rijk een assistent-resident werd gevestigd, wilde echter wel de soevereiniteit van Nederland, doch niet de suprematie van Siak, erkennen tengevolge waarvan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement zich in een moeilijk parket zag geplaatst, daar het niet met den overigens goedgezinden sultan van Deli, als zelfstandig vorst, een regeling kon treffen rakende den rechtstoestand der in dat gewest aanwezige niet-inheemsche bevolking, zonder dat Siak daaraan aanstoot zou kunnen nemen, terwijl men, door een omgekeerde oplossing van het vraagstuk, Deli tegen zich in zou nemen en gewichtige Nederlandsche belangen in de waagschaal stellen.

Wel werd reeds in 1881 een bestuursregeling voor de assistent-residentie Deli getroffen, maar het duurde nog tot 1884 voordat, tengevolge van het feit, dat de sultan van Siak afstand deed van de suprematie over de, als zoodanig door hem beschouwde, onderhoorigheden van zijn rijk, het gouvernement zich beter in staat zag gesteld, om maatregelen te treffen tot het handhaven van orde en rust in het zoo belangrijke gewest Deli en aangrenzende landschappen, dan tot nu toe het geval was geweest.

Bij Gouvernementsbesluit van 26 December 1884 werd bepaald, dat ter Sumatra's Oostkust, als onderdanen van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, zouden worden beschouwd alle Europeanen en daarmee gelijkgestelden, alle Chineezers, alle personen in dienst van het Gouvernement, en alle andere niet tot de inheemsche bevolking behorende personen op land- en mijnbouwondernemingen, gedreven door onderdanen van het Gouvernement.

Dit besluit, dat in 1899 nog werd herzien en aangevuld, maakte een einde aan den ietwat zonderlingen toestand in Deli, waar b.v. de eerste planters zich als onderdanen van den sultan van Deli konden beschouwen en diensvolgens als nagenoeg onbeperkte heeren en meesters over de, op hunne ondernemingen gevestigde werklieden konden optreden.

Begrijpelijkerwijze gaven onze eerste bestuursvestiging, zoowel als verdere regelingen, aanleiding tot wrijving en was er veel beleid noodig om den overgang tot den nieuwen toestand te bewerkstelligen. Deze vorderde echter natuurlijk meer en zwaardere diensten van het bestuurspersoneel en van de zijner beschikking gestelde politiemacht dan te voren. En spreker richt thans het verwijt tot het Nederlandsch-indisch gouvernement,

dat dit zoo goed als geen rekening hield met den nieuwen toestand en met de verdere ontwikkeling van de landschappen ter Sumatra's Oostkust, waar thans op een paar honderd ondernemingen van land- en mijnbouw, tabaks-, koffie- en petroleum-ondernemingen, ongeveer 100.000 koelies werkzaam zijn gesteld, tegenover b.v. omstreeks 15 000 op een 60-tal ondernemingen in 1881, zoodat, gelijk ook herhaaldelijk vanwege het Delisch gewestelijk bestuur werd aangevoerd, dat over ten eenemale onvoldoende krachten kon beschikken om zijne taak, waartoe ook de handhaving behoort der bepalingen van de koelie-ordonnantie, naar behooren te vervullen. Een controleur ter Sumatra's Oostkust kan, in verband met andere werkzaamheden, onmogelijk meer dan twee malen in het jaar elke onderneming in zijne onderafdeeling bezoeken, hetgeen te weinig moet worden geacht om een voldoende toezicht te kunnen uitoefenen.

Wat de opvolging der bepalingen van de koelie-ordonnantie — de thans voor Sumatra's Oostkust vigerende is die, welke vervat is in St. 1889 n°. 138 (gew. St. 1891 n°. 72 en St. 1897 n°. 46) — beroept inleider zich op uitspraken van den heer van Kol en van Mr. van den Brand zelve, om aan te toonen, dat de behandeling der koelies op de groote ondernemingen, welke de schrijver der brochure toch hoofdzakelijk schijnt te hebben willen treffen, door den aan zijn werkje verleenden titel, voldoende moet worden geheeten.

Ook op verschillende kleinere ondernemingen buiten het eigenlijk miljoenenland, Deli, is die behandeling nog goed te noemen en treffend noemt spreker het, dat de, in het vlugschrift genoemde Fransche koffieplanter vroeger even goed voor zijne werklieden zorgde, als hij thans, waarschijnlijk tengevolge van de daling der koffieprijsen, zijne verplichtingen geheel verwaarloosde.

De bestaande koelie-ordonnantie laat, wat de gehoudeheid der ondernemers om voor de geneeskundige verpleging der werklieden zorg te dragen, teveel ruimte om die bepaling naar de letter op te volgen doch in werkelijkheid te ontduiken. Nu hebben veel verschillende, over een groote uitgestrektheid verspreide ondernemingen gezamenlijk één geneesheer, die natuurlijk onmogelijk in de geneeskundige behoeften van allen kan voorzien.

In de Straits-Settlements, waar in tegenstelling met het door den heer v. d. B. geciteerde gezegde van den resident van Pahang: „We don't want slavery here“ nu wel degelijk, b.v. in Selangor en Pahang, koelie-ordonnantien bestaan, evenals de reeds lang geldende „Indian Emigrations Act“ daarmee kan worden gelijk gesteld, wordt door de bestaande ordonnantiën het oprichten van hospitalen op de ondernemingen bepaaldelijk voorgeschreven, terwijl het gouvernement daar zorg dragen heeft voor verschillende asielen, waar de zieke werklieden op kosten van de betrokken ondernemers kunnen worden verpleegd. Ter Sumatra's Oostkust bestaat zelfs geen gouvernementshospitaal, terwijl op het verzoek van het gewestelijk bestuur, om een geneesheer bepaaldelijk ter beschikking van dat bestuur te stellen, om toezicht te houden op de naleving der bepaling betreffende de geneeskundige behandeling der koelies, werd beslist, dat de eerststaand officier van gezondheid te Medan, bij zijn tocht reeds zoo tijdroovende diensten, met dat toezicht werd belast.

Wat het woord slavernij betreft, merkt inleider op, dat de meening, dat slechts een slaaf zich aan desertie kan schuldig maken, wel niet door handelsmatrozen, door Jantjes en verdere militairen zal worden onderschreven. De koelie-ordonnantien beoogen wel degelijk het belang van den werkmans, zoowel als dat van den werkgever, en spreker wijst er op, dat er, niettegenstaande de beweerde slechte behandeling, nog zooveel koelies gevonden worden, die op de ondernemingen, waar zij werkzaam werden gesteld, wenschen te blijven.

Spreker komt ten sterkste op tegen de scheeve voorstelling van Mr. van den Brand, als zouden jaarlijks honderden Javaansche meisjes den Chineeschen werklieden worden toegeworpen, als in de tijden van Nero, Christenmeisjes den leeuwen werden voorgeworpen. Er bestaat, volgens hem, dit groote verschil tusschen beiden dat de eersten veelal geen maagd meer zijn en zulks van de laatsten wel mag worden verondersteld. De Javaansche, die in Deli komt, komt daar veelal, hoezeer dikwerf door ronselaars omtrent den waren toestand misleid, op hoop van zegen na in het eigen land reeds als prostitutie in haar bestaan te hebben voorzien.

Wat de dollar-quaestie aangaat, meent de inleider, dat de werklieden geenszins in die mate het nadeel van de waarde-verniedering van den dollar of „cringing boeweng“ ondervinden, als door den heer v. d. B. wordt voorgesteld. De dollar heeft, niettegenstaande de depreciatie der zilverwaarde, nagenoeg dezelfde koopkracht behouden van voorheen, terwijl de groote maatschappijen en ook enkele anderen den vertrekkenden koelies hunne spaarpenningen uitbetalen in Nederlandsche munt, naar rato van f 2 per dollar.

Omtrent het *loetooep*-stelsel, waaraan door den schrijver ettelijk bladzijden zijner brochure werden gewijd, kon spreker uit eigen ervaring mededeelen, dat van alle zaken, waarvan in het gewest aangifte werd gedaan, de stukken naar Batavia werden doorgezonden en dat vandaar de beslissing werd afgewacht, of de betreffende zaken al dan niet tot een gerechtelijke vervolging aanleiding gaven.

Dit, hoofdzakelijk tot een juiste appreciatie van het optreden van het gewestelijk bestuur ter Sumatra's Oostkust en van de handelingen der groote, aldaar gevestigde maatschappijen, alsmede ten bewijze van de overdrijving, waaraan Mr. v. d. B. zich door zijn generaliseeren schuldig maakte, gehouden en in deze opzichten m. i. geslaagde pleit, werd toen de gelegenheid tot debat werd geopend, gevolgd door eenige opmerkingen van een anderen oud-Deliana, den heer G. A. Scherer, waaraan wij het volgende ontleenen:

De toestanden in Deli laten werkelijk nog zeer veel te wenschen over, hetgeen ook wel eenigszins te begrijpen is, als men let op de elementen, waaruit dat deel der bevolking is samengesteld, waarmee in dit opzicht moet worden rekening gehouden. Aan de eene zijde heeft men de planters, wien het slechts te doen is, om hoe eer hoe liever met een gevulden buidel het land weer den rug toe te keeren, aan den anderen kant de arbeiders, van wie spreker betwijfeld, dat zij iets voor de onderneming kunnen gevoelen. Hoogstens kan zulks wellicht worden verwacht van de Chinese arbeiders ten opzichte van de door hen bebouwde velden, voor zoolang het gewest daar nog op staat.

Ongetwijfeld is zoolang van de zijde van het bestuur, als door de groote maatschappijen, veel gedaan om verbeteringen in den toestand te brengen. Niet altijd kon

echter het bestuur bij zijn streven rekenen op den steun der planters en spreker herinnert zich nog welke tegenkanting hij o. a. ook in de Delische bladen ondervond, naar aanleiding van zijne voorstellen tot het aanbrengen van verbeteringen in de koelie-ordonnantie van 1880. Indien die voorstellen bij de regering ingang mochten vinden, zou de tabakscultuur ten gronde worden gericht, heette het toen. Zij vonden ingang en werden belichaamd in de hiervoren reeds genoemde ordonnantie, zonder dat de sombere voorspellingen der tegenstanders bewaarheid werden.

Die voorstellen kwamen in hoofdzaak hierop neer: De koelies, die zich over den werkgever zouden willen beklagen, moesten worden vrijgesteld van de overigens vereischte schriftelijke vergunning van den werkgever, om zich van de onderneming te verwijderen.

Den koelies moest gelegenheid worden gegeven om elders, dan in de *kedoes*, op de eigen ondernemingen, waarvan de werkgevers veelal hunne percenten trokken, hunne inkoop te doen.

De arbeider zou niet van zijn gezin mogen worden gescheiden.

Met kracht moest tegen het boetenstelsel worden opgetreden, waardoor toenmaals de schuld der arbeiders aan de ondernemingen dikwerf willekeurig werd opgevoerd, om de lieden aan de onderneming te binden.

De straffen tegen willekeurige verbreking van het contract door de arbeiders behoorden te worden verlicht.

Hoewel hierdoor reeds groote verbeteringen werden verkregen, meent spreker toch, die hetzij hier terloops nog vermeld gedurende zijn verblijf in Deli nog veel ergerlijker staatsjes van koelie-mishandeling heeft opgemerkt, dan in de meergenoemde brochure zijn vermeld, dat er in Deli nog veel voor verbetering vatbaar is.

Ontegenzeggelijk is het z. i., dat de nu nog door de ondernemers aangewende middelen, om den koelies tegen den afloop van hun contract het heengaan te beletten, door hen in de verleiding te brengen om zich in schulden te steken, niet te pas komen en dat de arbeider wel degelijk nadeel ondervindt door de uitbetaling van zijn loon in Straits-dollars, gelijk ook blijken kan uit het feit, dat enkele, niet eens alle ondernemingen, den vertrekkenden arbeiders hun tegoed ad f 2 per dollar in Nederlandsche munt uitbetalen. Deze betaalwijze behoort z. i. steeds te worden toegepast.

Naar aanleiding van het in deze vergadering gehoorde, zoowel als van al hetgeen elders over de betrokken aanleggenheid geschreven en gesproken werd, meen ik ten opzichte van de meergemelde brochure tot de volgende conclusiën te zijn gerechtigd:

a. De schrijver heeft zich aan overdrijving schuldig gemaakt, waar hij het doet voorkomen, alsof de in het Delische leven door hem gedane grepen en dikwerf door een vergrootglas bekeken tooneeltjes en waar beeld opleveren van den huidige algemeenen toestand in dat gewest.

b. Er komen daar evenwel nog ongerechtigheden voor bij de behandeling der werklieden door de ondernemers en wel in meerdere mate, dan elders het geval is, omdat

1°. het bestuurtoezicht onvoldoende is. Dit behoort te worden uitgebreid, ook ten behoeve der ondernemers, opdat dezen tegenover de slechte elementen, waaruit hun werkvolk in hoofdzaak wordt gerecruteerd, op voldoende bescherming van hun bedrijf van de zijde van het bestuur kunnen rekenen.

2°. De vigerende koelie-ordonnantie geen voldoende waarborg oplevert voor de behartiging der belangen van den werkmans door den werkgever. Een wijziging dier ordonnantie, waarbij ten opzichte van geneeskundige verpleging, huisvesting, loonbetaling, den werkmans voor het hem toekomende meerdere zekerheid wordt verschaft en afschaffing van nog bestaande misbruiken wordt verzekerd, moet m. i. urgent worden geacht.

c. De berechtiging van in Deli aangehang gemaakt strafzaken, met uitzondering van die, welke thans aan het residentie-gerecht te Medan ter beslissing werden overgelaten, voor den raad van justitie te Batavia, moet logisch aanleiding geven tot omstandigheden en overwegingen, die niet in het belang eener goede justitie kunnen worden geacht.

d. De Indische Regeering, zoowel als de Delische bestuursambtenaren zelve behooren m. i., in het belang van den gevestigden goeden naam van het korps ambtenaren B. B., alles in het werk te stellen, om een einde, te maken aan het vendutie-stelsel, waardoor enkelen dier ambtenaren emolumenten worden verzekerd, welke den schijn kunnen wekken en blijkens de brochure van den heer v. d. B. en Indische pers-uitlatingen ook wel eens hebben gewekt, dat ze zich die door verwaarloozing van een deel hunner plichten zouden hebben verworven.

Ik weet wel, dat dikwerf een streng, doch rechtvaardig chef of bestuurshoofd hooger aangeschreven staat bij hen, die met hem te maken hebben, dan een afvallig mensch, van wien men nooit weet, wat men eigenlijk aan hem heeft, maar vooral voor Deli met zijn polyglotte bevolking is het m. i. van het grootste belang, dat de bestuursambtenaar, als vertegenwoordiger van het Nederlandsch gezag geen schijn op zich laadt, die aan de waardigheid van dit gezag afbreuk doet.

28 December 1902.

VEHA.

Nederland en Indië.

Nederland slaapt; het slaapt den vasten slaap des onverschilligen voor Indië.

Maar toch, we zien langzamerhand dien slaap minder vast worden. Zou de stem van het geweten spreken en Nederland toeroepen, dat er een einde moet komen aan die heillooze onverschilligheid, of is het de stem van het eigenbelang, die Holland zal doen ontwaken, nu Indië, in stede van een melkkoetje te zijn, meer en meer dreigt te worden een schadepost voor de Nederlandsche schatkist?

Reeds vroeger is het moederland enkele malen uit zijn zoete sluimering opgeschrikt, b. v. toen Multatuli zijn „*Max Havelaar*“ de wereld inzond. Toen ging er een rilling door Nederland, want in dat boek werden feiten geconstateerd, zoodat men ze zich met geen mogelijkheid had kunnen of durven voorstellen.

Maar spoedig dommelde Holland weder in.

Er is reeds zoo vaak op gewezen, dat er tegenwoordig in Indië gisting heerscht, dat de Inlanders en de Indo's daarginds beginnen te begrijpen, dat zij niet steeds achteruit gesteld moeten worden bij de Nederlanders.

Klagen de Indo's over hunne tekortkomst, dan voegt men hun toe, dat aan den Hollander de voorkeur wordt gegeven boven den Indischman, omdat de eerste meestal

geestelijk meer ontwikkeld is dan de laatste; maar men vergeet daarbij, dat Nederland den Indischman stelselmatig van ontwikkeling terug houdt.

Het gymnasium en de militaire school zijn afgeschaft; de Indische Instelling zal ook weldra tot 't verleden behooren. Men wil, dat de Indische jongelui naar Holland zullen gaan voor hun studies. Maar hoe weinigen zijn daartoe financieel in staat?

De beste betrekkingen komen voor een groot deel in handen van Hollanders, die, ze mogen dan al wat meer ontwikkeld zijn, bij den Indischman ver achter staan in kennis van land en volk.

Vooraf voor bestuursambtenaren is dit zeer gewichtig. De Indischman, geboren en opgevoed tusschen de Inlanders, hun taal sprekende, hun karakter en gebruiken kennende, zal veel spoediger het vertrouwen van het volk winnen, dan de Nederlander, die, ja veel studie mag gemaakt hebben van taal- en volkenkunde van Indië, maar die deze zaken ook slechts kent door studie en niet door ervaring + studie.

Wat heeft Indië terug gekregen in plaats van de weinige inrichtingen van onderwijs?

Na moet hij, die in het bezit is van het eindexamen eener H. B. School, maar geen geld heeft om in Europa te gaan studeren (tenzij hij slaagt voor het examen der Mil. Academie te Breda) zijn troost zoeken in den handel of in 't landelijke, een arbeidsveld, dat vroeger een goed bestaan opleverde, maar tegenwoordig reeds voor een groot deel is afgegrast door de menschen met diploma handels- of landbouwschool.

Vroeger kon men te Meester Cornelis officier worden, nu moet men zich onderwerpen aan een vergelijkend examen voor Alkmaar of Breda.

Ja, men kan geplaatst worden bij het Kadaster, maar ook hier staan zelfs zij, die het eindexamen H. B. S. hebben afgelegd, achter bij hen, die in het bezit zijn van het diploma B. der Indische Instelling, verkregen bij een examen, dat binnenkort niet meer in Indië zal worden afgenomen, zoodat weer alleen zij, die dit diploma in Nederland hebben behaald, in aanmerking zullen komen.

Hierdoor is waarschijnlijk voor een deel het feit te verklaren, dat de laagste studiejaren der Indische H. B. Scholen druk bezocht zijn, terwijl het aantal leerlingen in de hogere klassen sterk vermindert.

Ook het aantal H. B. Scholen is er uiterst gering, zoodat het voor iemand uit de binnenlanden of de buitenbezittingen, niet dan met groote opoffering mogelijk is, zoo'n inrichting te bezoeken. En wat moet er in den strijd voor het bestaan worden van hen, die nog niet eens zooveel onderwijs hebben kunnen genieten, als op een H. B. gegeven wordt?

Maar er zijn nog andere feiten:

Zij, die in Indië goede betrekkingen bekleeden, keeren, zoodra zij pensioen verdiend of fortuin gemaakt hebben, meestal naar hun vaderland terug. Het grootste gedeelte der Hollandse vermogens is in Indië gemaakt.

De pensioenen, de dividenden enz. worden dus van Indisch geld, buiten Indië betaald en tengevolge hiervan, zien wij daar dan ook hetzelfde verschijnsel als in Ierland: Het land verarmt, omdat 't geld er wel uit gaat, maar niet weer in komt.

In de Tweede Kamer zijn meestal zeer weinig Indische specialiteiten en ook is het vaak gebeurd, dat ministers van Koloniën, gouverneurs-generaal van Ned. O.-I. persoonlijk met Insulinde zoo goed als onbekend waren.

Toen de Max Havelaar' verscheen, erkende men, dat in dezen toestand verbetering moest komen, en een Indischman, Mr. J. Loudon, werd tot gouverneur-generaal benoemd. Sedert zijn ministers, koloniale specialiteiten van verschillende politieke kleur elkaar opgevolgd, maar is de toestand zooveel verbeterd?

In het 'Bat. Nieuwsblad' van 15 November komt een stuk voor: 'Minister Idenburg en de Indische begroeting.' Enkele citaten:

'Over de eereschuld laat hij zich niet uit; hij verschuift de behandeling van dit vraagstuk evenals zijn voorganger deed, tot de behandeling eener herziening van de compabiliteitswet, welk ontwerp nu ook reeds ettelijke jaren hangt. Daarmede is deze netelige zaak van de baan.

'Met de afschaffing der heerediensten wenscht Minister Idenburg geleidelijk voort te gaan: *haastige speed is zelden goed*, en niemand meer overtuigd van de waarheid dezer stelling dan de Nederlandsche Minister van Koloniën, wie 'hij ook zij.

'Liefst, als in het geval der tegemoetkoming aan den nood der bevolking op Java, schuift de Regeering al, wat naar verbetering in den toestand, lijkt op de schouders der particulieren, anders zoo gesmaad enz.'

Zoo gaat het blad voort te klagen, slechts zelden vernemen men een vreugdetoon, als de volgende:

'Met genoegen zal men zien, dat eindelijk met een kwart ton tegemoet gekomen wordt aan het billijk verlangen naar 'totsverbetering van de opzichten der tweede en derde klasse bij den Waterstaat en 's Lands Burgerlijke Openbare Werken.'

Wat ons bijzonder opvalt, is, dat men in de Nederlandsche bladen zoo uiterst zelden de billijke grieven weergegeven vindt, die in de Indische couranten schering en inslag zijn. Is de verzuchting in het 'Bat. Nieuwsblad' van 17 Nov. (onze telegrammen) niet volkomen waar? 'Het schijnt, dat men slechts gehoor kan krijgen betreffende de Indische misstanden, — en welk een gehoor dan soms nog! — wanneer men daarvan spreekt in Nederland. Wat hier in Indië gezegd wordt en meer bepaaldelijk ook in de Indische pers, met hoeveel bewijzen ook gestaafd, zwijgt het groote publiek ginder, voorafgegaan door de Nederlandsche pers, eenvoudig dood.'

Een Minister, een Gouverneur-Generaal — koloniale specialiteiten — die veel voor Indië voelen, zouden zeker meer goeds ten uitvoer kunnen brengen, als zij niet geheel afhankelijk waren van de volksvertegenwoordiging in Nederland, die over het algemeen zoo bitter weinig van Indië afweet.

Mij dunkt, dat de eenige, waarlijk goede oplossing zou zijn: een eigen bestuur, gevestigd in Nederlandsch-Indië.

Hoe wordt met het Indische geld omgesprongen? Wordt de Atjeh-oorlog, die door Nederland verklaard werd, niet door Indië betaald?

Was die oorlog in 't belang van Indië noodig of onvermijdelijk? Hij is de kanker geworden, die knaagt aan de welvaart van den Javaan; want wat had men met al de miljoenen, die daaraan verbruikt zijn, hem niet een goed kunnen doen!

Waar de Nederlanders dikwijls bewezen een open oog en beurs hebben voor ongelukken in andere landen, daar blijven zij veelal onbewogen, wanneer 't lot van den Javaan geldt.

Voor de Boeren werden honderdduizenden besteed en voor Indië, in tijden van zoo groote ramp als hongersnood, een luttel beetje.

Holland vergeet toch, wat het alles aan Indië te danken heeft.

Men mag dan beweren, dat de Boeren stamverwanten zijn, de Javaan is Nederlandsch onderdaan, wij noemen hem onzen broeder.

Wij moeten breken met de Indische, wij mogen Indië niet langer beschouwen als ingewest, dat de Nederlanders in staat moet stellen spoedig en veel geld te verdienen; wij moeten breken met het standpunt, tot nu toe ook door Nederland tegenover Indië ingenomen: 'Wij zullen onderhandelen over U, maar zonder U.'

Nederland heeft als koloniale mogendheid een grootsche taak te vervullen: Indië op krachtige wijze te hulp komen, Insulinde de plaats te geven, die het toekomt.

Maar laat Nederland daarbij zijn plicht niet te kort doen door een alles beherschende geldpolitiek. Laat ons hopen, dat wij Nederlanders thans bezig zijn voor goed te ontwaken!

U, mijnheer de Redacteur, dankend voor de verleende plaatsruimte, blijf ik:

Hoogachtend,

Uw dw. dr.
J. H.

Hoewel het stuk van onzen geachten inzender weinig nieuwe gezichtspunten geeft, opzichts de aanhangende Indische vraagstukken. hebben wij toch gemeend, deze uiting van zijn persoonlijke indrukken eene plaats te moeten verlieven. — R. C.

Boekaankondiging.

De Volken der Aarde, door Joh. F. Snelleman, Directeur van het Museum voor Land- en volkenkunde en het Maritiem museum «Prins Hendrik» te Rotterdam. Met meer dan 800 illustraties, bevattende duizenden portretten, fotografisch opgenomen over de geheele aarde. Amsterdam, Scheltema en Holkema's Boekhandel. — Afl. 4. Insulinde.

De vierde aflevering van **De Volken der Aarde**, dit op populair toon geschreven werk, behandelt Insulinde, 't prachtig rijk van Insulinde, dat zich daar slingert om den evenaar, als een gordel van smaragd. Van de duizend ontwikkelde Nederlanders zijn er allicht vijftig, die dat gevelgeld woord van Multatuli met emphase weten op te dreunen, maar geen vijf zijn er bij, die eenige notie van dat prachtige rijk hebben. De Transvaal, de Oranje-Vrijstaat en zelfs het Duivelseiland zijn hun veel gemeenzamer dan Hollands koloniën, zonder welke Nederland niet veel meer zou beteekenen dan IJland of 'n dergelijk achteraf-land. 't Is hier niet de plaats om te betoogen, hoe gevaarlijk deze onverschilligheid op den duur voor Holland zelf is, hoe Indië langzamerhand mondig wordt en, z'n stem verheffende, met recht belangstelling van de zijde van 't moederland eischt. Maar wel kan hier met klem worden verklaard, dat elk van studie getuigend werk over Hollands overzeesche bezittingen verdient te worden gewaardeerd en toegejuicht. Dit is ook 't geval met de vierde aflevering van **De Volken der Aarde**, waarin de heer Joh. F. Snelleman heeft getracht, in een vooraf toegemeten bestek — voor onze koloniën echter van 4 tot 6 vel verruimd — Nederlands onderhoorigheden van overzee te beschrijven.

Ik kan er me goed indenken, hoe de noodzakelijkheid om zich te beperken, den schrijver moet hebben gehinderd, als 'n dwangbuis. Stel u voor: niet meer dan 96 kolom, waarvan 'n groot gedeelte beslagen door illustraties, laten we dus zeggen niet meer dan 50 kolom tekst over de verschillende volkeren in het uitgestrekte rijk van Insulinde! Zulk beknopt werk goed te verrichten is 'n reuzentaak. En de heer Snelleman stond heel alleen voor 't werk. Niemand buiten hemzelf, die hem kon zeggen: «Dit moet er uit om plaats te maken voor dat» of «Dat is onbelangrijk in 'n overzicht en behoelt er dus niet in, maar vergeet asjebliet niet hiervan melding te maken.» Et patati, et patala. Dat de auteur 't er niettemin betrekkelijk goed heeft afgebracht, pleit voor z'n ernst en z'n deugdelijkheid. De bewerking is — anders kon ze niet zijn — globaal, maar niet oppervlakkig. De stof is met groote zorg verwerkt. Er is gewaakt tegen snelle conclusiën, gestreefd naar objectiviteit. Dorheid en geleerdheidsvertoon heeft de heer Snelleman angstvallig vermeden. En er komen in 't werkje geen flaters van belang voor, iets, dat nu niet precies 'n karaktertrek van de geschriften over Indië in 't algemeen is.

Deugdelijk genoeg dus is deze aflevering. En wellicht zouden de uitgeverers er wel aan doen, deze aflevering ook afzonderlijk verkrijgbaar te stellen, ten gerieve van diegenen, welke belangstellen in Hollands koloniën, doch wier middelen niet gedoogen op 't geheele werk in te teekenen.

M'n aanmerkingen op deze aflevering heb ik hierboven al min of meer voorbereid. Gemakshalve onderscheid ik ze in aanmerkingen, die op de werkwijze betrekking hebben, en in toevallige aanmerkingen.

Wat de eerste soort betreft, moet me al dadelijk van 't hart, dat de heer Snelleman zich verbaasd veel moeite heeft gegeven om de verschillende kleederdrachten en wat daarmee in onmiddellijk verband staat te beschrijven, maar, tot m'n verwondering, zeer karig is geweest in 'n belangrijker opzicht, namelijk de kenschetsing van de verschillende volkskarakters. Heeft hij er dan niet aan gedacht, dat karakter blijvender is dan kleederdracht? Slechts omtrent de Tenggerese en de Niassers verlicht hij iets, dat op karakterbeschrijving lijkt. In 't algemeen schijnt de aandacht van den schrijver zich meer naar uiterlijkheden dan naar de innerlijke geardeheid te hebben gericht. Dat is, dunkt mij, 'n groote fout bij de kenschetsing van de Nederlandsch-Indische volken, waarvan de Hollandsche auteur zelf getuigt: »De kenschetsing van Nederland met deze eilandenwereld is ruim drie eeuwen oud.» Ruim drie eeuwen — zullen we dan nooit de binnenborst van den Javaan, van den Soendanees, van den Maleier, van den Madoerees leeren kennen? Van den Madoerees, met z'n typische, afzonderlijke karaktertrekken, maakt de heer Snelleman zelfs heelmaal geen gewag. Ook over de Baliërs vernemen wij niets. Daarentegen is de tentoonstelling der drachten hier en daar uitgebreid tot kostuumkunde. «De sarong of kokerdoek werd oorspronkelijk — en wordt dat nog — niet hooger dan het middel gedragen. Daar ongewijden soms zeer onhandig met zulk een rok, die overal even breed is en geen onder of boven heeft, te werk gaan, kan het nuttig zijn de pas verschenen gebruiksaanwijzing van de hand eens der zake kundigen hier te doen volgen.

Nadat men, zegt hij, de sarong over het hoofd heeft aangedaan en haar zoo van het middel omlaag laat vallen, dat de kapala — 't hoofd, hetzij van rechtlijnige strepen of in driehoekige punten of torens — rechts-achterwaarts blijft, neemt men met de rechterhand de overvallige wijfde der sarong daar in het midden van de kapala dubbel en brengt die dubbele vouw of plooi met de linkerhand rechtsom naar de linkerheup, zoodat de kapala een klein gedeelte over die linkerheup naar voren in dubbel gevouwen toestand omhoog valt. Dan wordt ze daar boven om het middel ingestopt en

draagt door haar eigen nauw aangehaald zijn zichzelf.»

Zulke toiletgeheimen behooren meer thuis in een modejournal of in een damesweekblad dan in een werk over land- en volkenkunde. Vooral waar zoovele wegeslaagde fotografische afbeeldingen den tekst verlichten, zijn soortgelijke boudoir-bijzonderheden volslagen overbodig. Meerwaardige mededeelingen zouden ons meer welkom zijn geweest.

'n Andere grief is, dat de halfbloeds of zoogenaamde Indo's niet ter sprake zijn gebracht. Het lag toch voor de hand, dat ook van dat getalrijke tusschengeslacht, ontstaan uit de rasvermenging van Europeaan en inlander, het noodige diende te worden gezegd. Vooral als men nagaat, dat de meerderheid in 't moederland de inlanders niet van de Indo's vermag te onderscheiden en ze gemeenlijk vereenzelvigd. Van 't verschil in ras, in inborst, in burgerschap enz. was 't de meeste Hollanders niet de flauwste notie. Hebben de man voor den heer Snelleman niet min of meer zaak, te dien opzichte voor z'n onwetende landgenooten z'n licht te ontsteken, zij 't dan ook terloops? Onder de volken der aarde, vooral in koloniën, behooren toch ook die van gemengd bloed? Het eenige, dat in deze aflevering in verband staat met bovenbedoeld tusschengeslacht, is de afbeelding van 'n Javaansche nonna. Naar de kleeding en den opschik te oordeelen, is de afgebeelde echter 'n zoogenaamde kampong-nonna, die in wezen microscopisch weinig verschilt van 'n inlandsch meisje, dus geen maatstaf aanbiedt ter onderkenning van de Indo's in 't algemeen en de onwetende Hollanders nog meer van de wijs brengh.

Overgaande tot de toevallige aanmerkingen, haal ik allereerst het volgende aan: «In de *wajang-wong*, waarbij menschen optreden in plaats van poppen, wordt gezien een poging, uitgegaan van de hofkringen, om het oude klassieke schimmintooneel te hervormen tot een meer moderne voorstelling met levende menschen, misschien wel geïnspireerd door Europeanen.» Die inspiratie door Europeanen is 'n zeer gewaagde stelling. Niets, hoegenaamd niets toch in de *wajang wong* doet aan het Europeesch tooneel denken. Daarentegen vertoont zij in velen deele merkwaardig veel overeenkomst met de *wajang tjina*, het Chineesche tooneel. Ook andere omstandigheden wijzen op den invloed van het Chineesche theaterwezen. Welke inlanders konden zich toegang verschaffen tot Europeesche tooneeluitvoeringen in besloten kring, in 'n gebouw gemeenlijk met heffing van entree? De *wajang tjina* daarentegen speelt zich af op 'n open getimmerde, zoodat iedereen er vrij en kosteloos naar kan kijken.

«Tegenwoordig worden de kabaja's door inlandsche vrouwen zeer lang gedragen, zoodat de sarong er nauwelijks een handbreed onderuit komt.» Mijn ervaring is, dat, behalve te Batavia, de kabaja niet zoo lang wordt gedragen.

«Bij *pidjet* wordt met de volle hand geknepen en met de duimen gevreven, het laatste meestal op plaatsen, waar een knijptak op een harde onderlaag kan gedrukt worden.» Knijptak met de volle hand doen de knoeiers van 't vak. Het ware *pidjeten* geschiedt met de toppen der vingers, die uitteraard gevoelig zijn dan de handpalmen. Daar ik zelf die kunst goed versta, kan ik er met beslistheid over spreken.

De aflevering eindigt als volgt: «Maar in Ternate is men niet veeleischend en met Heine's marktentster uit den dertigjarigen oorlog neuriet de Sultan:

«Und die Husaren lieb' ich sehr,
Ich liebe sehr Dieselben;
Ich liebe sie ohne Unterschied,
Die blauen en die gelben.

Und die Muskietiere lieb' ich sehr,
Ich liebe die Muskietiere!
Sowohl Rekrut als Veteran,
Gemeine und Officiere.»

Dat citaat is wel heel aardig, maar..... de Madoerees, de Balinees en ook de Ambonees zuchten, en mompelen: «Had meneer Snelleman, Heine niet thuis kunnen laten en ons even voorstellen aan 't weetgierige lezerspubliek?» Er is gevaar bij voor den auteur, want de Madoerees is vechtlustig, de Balinees wraakgierig en de Ambonees moordzuchtig!

Tot zoover m'n aanmerkingen. Overigens niets dan lof. 't Was zware arbeid en de arbeider heeft er zich onvervaard en met liefde door heengeslagen. Vooral de verstandige opmerkingen over de *gamelan* hebben me aangenaam verrast, al blijkt uit de terminologie, dat de heer Snelleman geen musicus is. Bijvoorbeeld is de uitpraak: «valsheid in tonen is conventie» onjuist, om twee redenen: eerstens kan een toon op zichzelf, alleenstaand, niet valsch zijn, en ten tweede zou 'k, wat den samenklank van tonen betreft, den heer Snelleman niet gaarne veroordeeld zien tot het aanhooren van secundengangen, voor welke klankcombinaties ik zelfs honden en katten heb zien wegloupen en vogels in kooien onrustig rondfladderen. «De Javaan noemt onze muziek *miring*, afwijkend, tegen den regel, onzuiver, wanneer hij hoort, hoe men zijne melodien op een piano tracht weer te geven.» Ik merk hierbij op, dat het *miring*-zijn niet zoezeer betreft de *weergave der melodien*, die door sommige musici getrouw is bewerkstelligd, als wel de *harmonisatie*, die op Westersche wijze, dus, in verhouding tot het Javaansche melos, *miring*, dat is scheef, is ingericht. Voor 't overige zij nogmaals gezegd, dat de bespreking van de *gamelan* heel redelijk is en gunstig afsteekt bij hetgeen sommige muziek-aesthetici en historici omtrent het Javaansche orkest hebben beweerd.

Dat deze aflevering in Holland veel gelezen moge worden en opwekken moge tot nadere kennismaking met het wonderschoone land ver in 't Oosten!

SASTRO PRAWIRO.

Voor ons ligt n°. 2 der **Mededeelingen** van de **Maatschappij tot Nut van 't Algemeen**, getuigende van een ernstig pogen om de Maatschappij in allen deele te doen beantwoorden aan hetgeen haar naam uitdrukt.

Juist daarom verwondert het ons, weder in dit nummer der Mededeelingen niets te vinden, dat ook maar in de verste verte, de *Koloniale belangen* van Nederland raakt!

Wij ontvingen een overdruk uit de 31e Aflevering, dd. 30 November 1902, van de **Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië**. De schrijver, W. C. Muller, geeft

daarin op uitgebreide, nauwkeurige en onderhoudende wijze eene beschrijving, eene historische schets van het eiland **Soemba**.

Wij wenschen de Encyclopaedie geluk met deze medewerking. Bij ons bracht het lezen den wensch naar voren, om voor ons feuilleton stukken te ontvangen, die even onderhoudend geschreven zijn en het verspreiden van kennis omtrent onze Indische koloniën en bezittingen zoo degelijk in de hand zouden kunnen werken.

Wij herhalen daarom, ook aan hen die nog in *Oost-Indië verblijft houden*, ons reeds meermalen gedaan verzoek, om ons voor de lezers van 't koloniaal-weekblad beschrijvingen toe te zenden van 't land en 't volk, dat zij van nabij hebben kennen. Bijdragen van anderen, die zonder persoonlijke kennismaking, doch door ernstige studie hun kennis hebben verkregen, zijn ons echter niet minder welkom.

Correspondentie

Aan W. te Breda: Wij zullen uw brief aan onzen berichtgever te Batavia opzenden en later 't antwoord mededeelen.

Van verschillende dames-leden ontvingen wij het verzoek om het feuilleton «Jalouzie» te vervolgen en brachten dit over aan den heer L. C. van Vleuten, die zoo welwillend was, het verdere gedeelte der vertaling ter onzer beschikking te stellen.

Hoewel, naar onze meening, ook het feuilleton moet dienen om te trachten de Indische kennis der lezers en lezeressen te vermeerderen, hebben wij die dames niet willen teleurstellen en betuigen den heer v. V. onzen en zeker ook haren dank.

Het verslag der Causerie van den heer Lefebvre te Nijmegen ontvingen wij te laat om het nog in dit nummer te kunnen opnemen. In het volgend nummer dus.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Indisch Genootschap, Vergadering van 2 December 1902.

Th. F. van Vloten: Gemeenschaps suikerindustrie voor Java. (Voordracht met debat).

Tijdschr. voor het Indisch Bestuur, Dl. XXIII (1902), afl. 5.

F. K. Overduijn: De rentabiliteit der Solo-valleiwerken. — H. A. Voet: Beantwoording der vraagpunten betreffende Inlandsch landbouwcrediet. — Ambtenaar B. B.: Karakter. — v. L. v. P. Bagoes Rangien. — J. E. Jasper: De Gandroeng Bali. — Varia: Hollandische leeken over Indische kunst. — Dwang of leiding en leering. — Vragenbord.

Het Recht in Ned.-Indië, Dl. 79 (1902), afl. 8/10.

Mr. J. H. Tobias: Iets over voorgedij. (Verhandeling). — Mr. M. C. Offerhaus: Nog iets over concurrentie en voortgezet misdrijf (Id.). Met naschrift van de Redactie. — E. J. Dommering: Handelingen in strijd met Stbl. 1890 no. 54 (Id.). — Dez.: Art. 116 f sub c van het Reglement op de Rechterl. Organisatie (Id.). — Dez.: Kan de ambtenaar van het O. M. bij het Residentiegerechtigd in hooger beroep komen van door den Residentierechter gewezen vonnissen? (Id.).

Maatschappij ter bevordering van het Natuurk. onderzoek der Ned. Koloniën, Bulletin No. 41, (Oct. 1902).

I. Voordracht over de reis van H. M. Ceram in de wateren ter noordkust van Nieuw-Guinea in 1901, door H. E. baron van Asbeck (Voordracht). — II. Korte samenvatting van de toespraak, waarmede Prof. Dr. M. Treub.... bericht gaf omtrent de voorbereiding in Indië voor de expeditie naar Nederlandsch Nieuw-Guinea.

Maandblad van het Ned. Zendel. genootschap, Januari 1903.

Bij den aanvang des jaars. — Het jaar 1901 onder de Karo-Bataks. Uit de verslagen van M. Joustra, H. Guillaume en J. H. Neumann.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	2 Jan. 16 Jan.	11.30 's av.
Rotterdam, Lloyd,	9 " 23 "	11.30 's av.
Genoa, Nederland,	30 Dec. 13 "	9.15 's av.
Marseille, Lloyd,	6 Jan. 20 "	7.45 vm.
Marseille, Fr. dienst,	10 " 24 "	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	2 " 16 "	1.— mid.
Napels, Duits. dienst,	5 " 19 "	9.45 's av.

Via Marseille: Suppletore verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletore verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

St. Nazaire, Fr.,	8 Jan. 8 Feb.	7.45 vm.
Amsterdam, Nederl.,	31 Dec. 14 Jan.	11.20 's av.
Southampton, Eng.,	6 Jan. 20 "	11.30 's av.

MAIL CURAÇAO.

Via Genua den 2n van elke maand, alleen op verzoek Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.

(Teneriffe.)

Southampton, Elken Vrijdag 7.20 's av. Liverpool, Elken Maandag 7.20 's av.

ADVERTENTIE.

Mevrouw M. STOFFERS
VAN SWIETENSTRAAT 134.

Gelegenheid tot onderricht in **Huishoudelijk Maleisch**. In 30 lessen kan men zich voldoende op de hoogte stellen. Informatie Bureau Oost en West.
Vervaardiging van **Indische uitrustingen**. Voorhanden: **Ind. Koetangs** (Jav. en Europ. model) ter vervanging van corset.

IEMAND

met eenige relatien in Nederl. Indië, goed bekend met daar gewilde artikelen, zoekt een betrekking bij een **EXPORTHUIS**, bij voorkeur als **KORRESPONDENT**.

Adres "OOST en WEST" Heerengracht 4.

Haagsch Publiciteits Bureau
Gebouw Mercurius
NOORDEINDE 33.

Plaatsing van annonces in alle bladen der wereld. Voor de **INDISCHE BLADEN** vrage men de **bizondere voordeelige voorwaarden**

En gros. En détail.

Hoofd-Depôt

(voor 's-Gravenhage) van af **15 October 1884** van het **ECHTE** Prof. Dr. G. Jaeger's **NORMAAL-ONDERGOED**, voor Heeren, Dames en Kinderen, in Winter- en Zomer-qualiteit, uit de Fabriek der Heeren **Wilh. Benger Söhne, Stuttgart**, tot de laagste prijzen

Lijders aan Jicht en Rheumatiek ten zeerste aanbevolen.

A. Vahle & Co.

DEN HAAG, Hoogstraat No. 14. — Telefoon 1218 —
ROTTERDAM, Hoogstraat 340. — Telefoon 2937. —

A. J. MESKER,

MEUBELFABRIKANT.
Hofspui 51. Telefoon No. 240. 's-Hage.

Inrichting voor **COMPLETE MEUBILEERINGEN**, zoowel in koop, als in huur.

Complete Ameublementen voor geheele huizen, boven- of benedenhuizen steeds voorradig.

Gemeubileerde Huizen te Huur,

waarbij:

Huizen met 10 Kamers ad f 100 per maand.
Benedenhuizen ad " 45 per maand.
Bovenhuizen ad " 60 per maand.
Geheele Inrichtingen steeds voorradig.

GORDIJNEN. TAPIJTEN.

B. F. C. DALDERUP,

ATJHSTRAAT 68—68a—70, hoek Batjanstraat.
Het beste en voordeeligste adres voor **BUSGROENTEN. UITGEWOGEN GROENTEN. ZURKOOLO. GEDROOGDE GROENTEN. GEDROOGDE VRUCHTEN. VRUCHTEN IN BLIK. GELD. ROOKWORST.**

HAAGSCHE MUZIEK-HANDEL **ENDERLE en OOSTERVEEN**
HOFSPUI N°97. HOFSPUI N°97.

P. G. DUNGELMANN,
Hoogstraat 34 — Telefoon n°. 94. 's-GRAVENHAGE.

Specialiteit in fijne Worst- en Vleeschwaren.
EXPORT NAAR DE INDIEN onder garantie van goede overkomst.

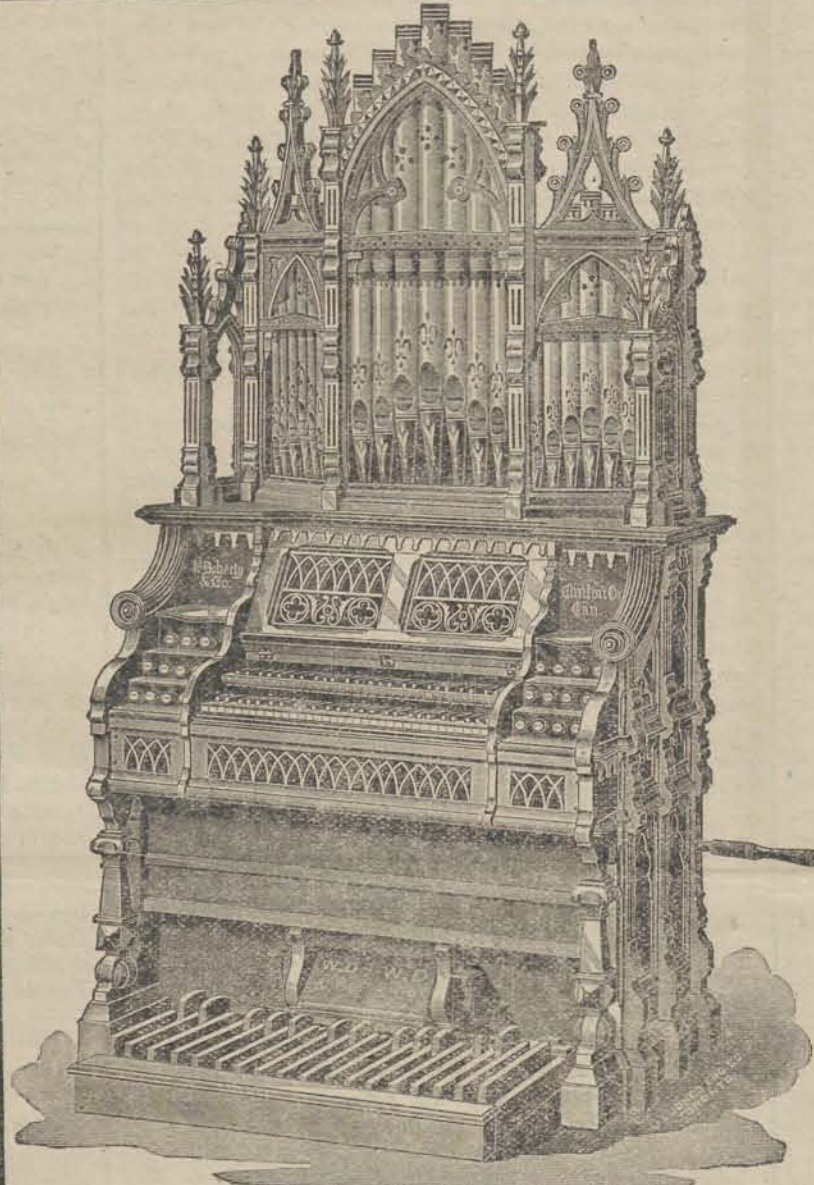
Stoom-, Wasch- en Bleekinrichting.
OPGERICHT IN 1866.

Meermalen uitgebreid en verbeterd volgens de nieuwste en beste methode tot het wassen, drogen, strijken en opmaken van alle Witte, Bonte, Flanelen en Wollen goederen. Alle soorten van Gordijnen.
Geeft de meeste waarborg voor eene behandeling met bacterie vrij water uit Norton wellen op ± 32 Meter beneden D.P. geboord en in een speciaal toestel ontijzerd.
Voordeelige condities voor enkel gewassen en gedroogd.
Tarieven op aanvraag gratis verkrijgbaar.

Brief adres: **GEER. HEIJNEN.**
Witte Brug. — Den Haag.

IN ROBES
Fransche Coupe. **Maison L. Carrière „Sratio“.**

Reform kleding naar keuze.
SPECIALITEIT IN INDISCHE KLEEDINGEN.
Attesten ter inzage. **120, Van Swietenstraat 120. Den Haag.**

GOOSEN en SWAGERMAN,
Vleugels Piano's en Orgels.
RIJKE SORTERING.
DEN HAAG.
149, Boekhorststraat 149a.

Nieuwejaarsbloemengroet

van af f 0,60, verkrijgbaar bij

HERMAN VOORHOEVE,

BLOEMENMAGAZIJN

Zoutmanstraat, hoek Prins Hendrikstraat.

DEN HAAG. GEDEMPTENBURGWAL 8, bij de WAGENSTRAAT. **DELFT,** 21, CHOORSTRAAT. Nieuwste Garneering.
LEIDEN, STATIONSWEG 19. Eerste Modes.
E. v. d. Horst, MAGASIN de SOLDS.

Grootste keuze **echte LYONSCHER ZIJDE** in zwart en gekleurd, ook andere kleedingsstoffen bijzonder geschikt voor Indië, voor de **helft der gewone prijzen.**

Alle goederen welke niet naar genoegen zijn, al zijn dezelve ook afgesneden, worden gaarne omgeruild.

Stalen worden op aanvraag franco toegezonden.

MEIJER & CO'S
PALMBOOM
TJINSTE JENEVER
BRANDEWIJN
OUWESCHIEDAMMER
DISTILLEERDERIJ DE PALMBOOM, SCHIEDAM.

Vraagt offerte voor Ned. OOST en WEST INDIË.

Agent voor den Haag en omstreken, de Heer

A. DE SWERT. Schenkweg 216

Lambert Waterreus,
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 317.

SAMBALLANS (origineele verpakking) 20 diverse soorten per busje à 35 en 55 cts.

KLAPPERS (versch geraspt) verkrijgbaar.

Gandaria assin - Atjar temoe koentje.

Indische Siropen. - Versche Kruiden. - Manissans.

De Wekker.

Afdeeling Reformkleding
Zeestraat 29, den Haag.

Grootste sortering binnen- en buitenlandse
HYGIENISCHE STOFFEN.
Poreuse stoffen van af f 35 ct. p Meter.

F. H. BOTHE,

21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN

GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.

Nouveauté's voor elk seizoen.

STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN.

BILIJKE PRIJZEN.

EERSTE

Nederlandsche Verzekering-Maatschappij op het Leven
tegen Invaliditeit en Ongelukken.

Gevestigd te 's-GRAVENHAGE, Kneuterdijk 11.

DIRECTEUREN:

Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GORMAN BORGESIUS, Mr. Dr. W. P. J. BOK.

ADJUNCT-DIRECTEUR:

P. DEURINK.

COSTUMES NAAR MAAT,

Gegarandeerde Coupe.

Specialiteit in:

Gekleede Costumes,

Mantelcostumes,

Mantels,

BLOUSES,

PEIGNOIRS,

Costuumrokken.

GROOTE KEUZE in:

Zwarte en Gekleurde JAPONSTOFFEN.

F. W. von Gemmingen,
13 Anna Paulownaplein — Den Haag.

A. LEWENSTEIN,

Wagenstraat No. 18a, Den Haag.

Levert de beste:

NAAIMACHINES à contant en op afbetaling.

De meest nieuwe soorten steeds voorhanden.

Op alle machines kan geborduurd worden.

Onderricht gratis.

Drie jaar schriftelijke garantie.

Machines worden ook op zicht gezonden.

Nogmaals erkend de SUPERIORITEIT der

SIEGEL-PIANINO.

Zie het artikel in het Soer. Hand. van 3 Oct. '02 van den Heer OTTO KNAAP.

HOOFDAGENTSCHAP v. Nederland, Nederl.-Indië, België,

EERSTE NEDERL. MAATSCHAPPIJ tot Fabr. en Inv. van

Muziek-Instrumenten,

voorh. D. ANSINGH en Co., Zwolle.

WONINGGIDS voor 's-GRAVENHAGE en OMSTREKEN

opgemaakt door 't Administratiekantoor der firma

FALKENBURG & Co.

's-GRAVENHAGE, Dennenweg 64,

wordt op aanvraag gratis toegezonden.

Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST“ te 's-GRAVENHAGE en te WELTEVREDEN ter beschikking van belangstellenden.

Abonneert U op de

Bintang Hindia.

Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.

Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.

Iedere abonné ontvangt tot 1 Januari 1903 de nummers gratis.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.

De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.

„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG“,

HAAGPOORT 4.

De s-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani,